

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 9 “Fra Dronning Dagmars By”

SYMPHONY NO. 9 “From Queen Dagmar’s Town”

1942

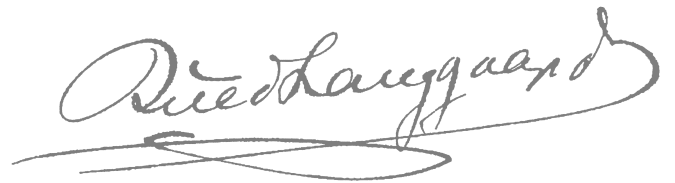
BVN 282

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Bendt Viinholt Nielsen

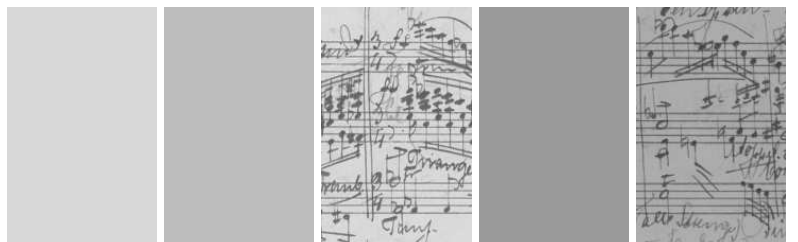
PARTITUR / SCORE

A large, elegant handwritten signature of Rued Langgaard in black ink, positioned above a horizontal line.

The Rued Langgaard Edition
Edition Wilhelm Hansen

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 9 “Fra Dronning Dagmars By”

SYMPHONY NO. 9 “From Queen Dagmar’s Town”

1942

BVN 282

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Bendt Viinholt Nielsen

PARTITUR / SCORE

RUED LANGGAARD UDGAVERN
THE RUED LANGGAARD EDITION

EDITION WILHELM HANSEN

Rued Langgaard: Symfoni nr. 9 "Fra Dronning Dagmars By"
(BVN 188)

Kritisk udgave ved Bendt Viinholt Nielsen

© 2012 by Edition SAMFUNDET, København

Copyright overført 2014 til Edition Wilhelm Hansen AS, København
Nærværende udgave publiceret 2020

BVN-numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards
Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Composi-
tions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction).*
Odense Universitetsforlag, 1991.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven: Bendt Viinholt Nielsen.
Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Ole Ugilt Jensen.
Engelsk oversættelse: Michael Chesnutt.
Layout: Hans Mathiasen.

Rued Langgaard Udgaven blev etableret i 2000 med støtte fra
Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard-Fonden,
Augustinus Fonden, Ingeniør Ernst B. Sunds Fond, Konsul George Jorck
og Hustru Emma Jorcks Fond.

Rued Langgaard Udgaven skylder alle tilskudsgivere tak for den velvil-
lige støtte.

Rued Langgaard Udgaven
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmegade 1A
1266 København K
Danmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3443-5
WH32404

Orkestermateriale til leje.

Spilletid: ca. 23 minutter.

Rued Langgaard: Symphony no. 9 "From Queen Dagmar's
Town" (BVN 188)

Critical edition by Bendt Viinholt Nielsen

© 2012 by Edition SAMFUNDET, Copenhagen

Copyright assigned 2014 to Edition Wilhelm Hansen AS, Copenhagen
The present edition published in 2020

BVN numbers refer to Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards
Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Composi-
tions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction).*
Odense Universitetsforlag, 1991.

General editor of The Rued Langgaard Edition: Bendt Viinholt Nielsen.
Editorial assistant for the present publication: Ole Ugilt Jensen.
English translation: Michael Chesnutt.
Layout: Hans Mathiasen.

The Rued Langgaard Edition was established in 2000 with the support
of the Carlsberg Foundation.

This publication received subventions from the Langgaard Foundation,
the Augustinus Foundation, Ingeniør Ernst B. Sund's Foundation and
Konsul George Jorck & Hustru Emma Jorck's Foundation.

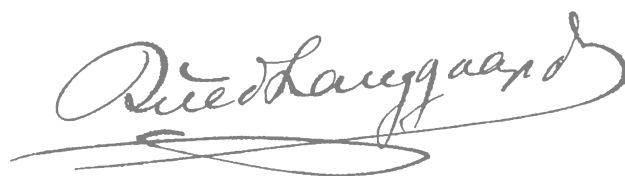
The Rued Langgaard Edition would like to express its gratitude to the
funds for their willing support.

The Rued Langgaard Edition
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmegade 1A
DK-1266 Copenhagen K
Denmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3443-5
WH32404

Orchestral material for hire.

Duration: c 23 minutes.

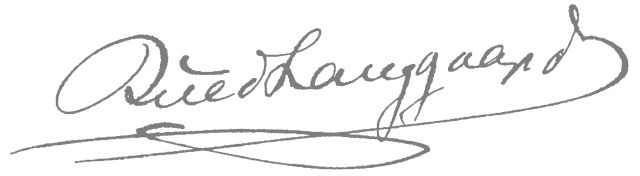

INDHOLD

OM UDGAVEN	4
OM SYMFONI NR. 9	5
SATSER OG MOTTOER	9
STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	10
NOTE TIL DIRIGENTEN	10
SYMFONI NR. 9	
I. <i>Dronning Dagmar sejler til Ribe</i>	11
Molto allegro (♩ = 160)	
II. <i>Dansen på Riberhus</i>	65
Grandezza (♩ = 80)	
III. <i>Ribe Domkirke</i>	83
Lento (♩ = 58)	
IV. <i>Finale. Fortids brusende Livsløb</i>	91
Molto allegro (♩ = 152)	
KILDER OG KRITISK BERETNING	123

CONTENTS

ABOUT THIS EDITION	4
ABOUT SYMPHONY NO. 9	5
MOVEMENTS AND MOTTOS	9
STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	10
NOTE TO THE CONDUCTOR	10
SYMPHONY NO. 9	
I. <i>Queen Dagmar Sails to Ribe</i>	11
Molto allegro (♩ = 160)	
II. <i>The Dance at Ribe Palace</i>	65
Grandezza (♩ = 80)	
III. <i>Ribe Cathedral</i>	83
Lento (♩ = 58)	
IV. <i>Finale. The Turbulent Life of the Past</i>	91
Molto allegro (♩ = 152)	
SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY	123

OM UDGAVEN

Denne kritiske førsteudgave af symfoni nr. 9 er baseret på komponistens egenhændige partiturrenskrift, som foreligger i Det Kongelige Bibliotek i København (Rued Langgaards Samling, RLS 24,1).

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser og buer med brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinet er tilføjet af udgiveren. Passager, der gentages, er redaktionelt kompletteret og notationsmæssigt egaliseret.

I hovedkilden er notationen stedvis noget nødtørftig i første sats, hvad angår dynamiske angivelser. I forbindelse med uropførelsen af symfonien i 1943 tilføjede dirigenten Launy Grøndahl visse 'manglende' angivelser i partituret i forståelse med komponisten, som var til stede ved indstuderingen. De væsentligste af disse tilføjelser er adopteret af udgiveren på redaktionelt niveau, dvs. i skarpe parenteser. Kompletteringen af marcatoangivelser i sats I er foretaget med forsigtighed, idet der kan være tvivl om komponistens intentioner.

Der henvises i øvrigt til *Kilder og kritisk beretning* s. 123.

ABOUT THIS EDITION

This first edition of Symphony no. 9 is based on the composer's autograph fair copy preserved in the Royal Danish Library, Copenhagen (Rued Langgaard's Collection, RLS 24,1).

Editorial additions and emendations are typographically identified in the score by means of square brackets and broken ties and slurs. Cautionary accidentals in round brackets and key signatures for clarinet are also editorial. Repeated passages are mutually supplemented and their notation normalised.

In the principal source, dynamic markings are rather sparingly notated in the first movement. Before the first performance of the symphony in 1943 the conductor Launy Grøndahl inserted some such 'missing' markings in the score with the approval of the composer, who was present at rehearsals. The more important of these additions have been adopted editorially, i.e. in square brackets. Extra marcato signs in movement I have been added with some caution as there can be doubt about the composer's intentions.

For further information see *Sources and critical commentary* p. 123.

OM SYMFONI NR. 9

Den 1. august 1940 tiltrådte Rued Langgaard stillingen som organist og kantor ved Ribe Domkirke, og den 1. september samme år flyttede han med sin hustru Constance til byen. Som komponist befandt han sig på daværende tidspunkt i en uproduktiv periode. Efter fuldførelsen af det to timer lange orgelværk *Messis* i 1937 var han faktisk gået helt i stå med at komponere og havde øjensynlig brugt sine kræfter på en opslidende kamp mod de københavnske musikautoriteter og på talrige forsøg på at få et job som organist. I Ribe kom han lidt efter lidt i gang med at komponere igen. I den første tid blev det kun til klavermusik samt nogle orgelpræludier og motetter til brug i kirken. Den første orkesterkomposition, han fuldførte efter 1940, var således symfoni nr. 9. Den foregående symfoni (nr. 8) var i alt væsentligt blevet færdig i 1928 (selv om den efterfølgende blev revideret i flere omgange), og Langgaard havde altså igennem 14 år ikke bidraget med nyt til genren.

Den nye symfoni blev til på følgende baggrund: Riberhus slotsbanke nordvest for Ribe by var i middelalderen og renæssancen sæde for et kongeligt slot. Bygningerne gik i forfald efter svenskekrigene i midten af 1600-årene. Mursten og fundamenter blev efterhånden fjernet og genbrugt andetsteds, således at der til sidst kun var banken og voldgraven samt enkelte, skjulte bygningsrester tilbage. I 1913 opsattes Anne Marie Carl-Nielsens Dronning Dagmar-statue på borgbanken, og i 1940-41 blev der som et statsligt nødhjælpsarbejde foretaget en oprensning af voldgraven og en regulering af den medtagne banke, samtidig med at Nationalmuseet gennemførte arkæologiske undersøgelser på stedet. Den 14. juni 1942 afholdtes en festgudstjeneste i Ribe Domkirke i anledning af, at Riberhus Slotsbanke nu kunne genåbnes i renoveret stand for offentligheden. Rued Langgaard komponerede et orgelpræludium til denne festgudstjeneste, *Fantasi over "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg"* (BVN 280). Satsen er baseret på folkevisemelodien om dronning Dagmars død, som hver dag siden 1933 har lydt ud over byen fra klokkespillet i Ribe Domkirkes tårn.

Den almene interesse for Riberhus skyldes navnlig, at folkeviserne sammenknytter den sagnomspundne dronning Dagmar med lokaliteten. At det historisk er en højst tvivlsom tilskrivning, er en anden sag. En version af viserne beretter om, hvorledes den böhmiske prinsesse kom sejlene til Ribe, ankrede op ved Mandø og blev modtaget på Riberhus af sin tilkommende ægtemand, kong Valdemar II (1170-1241). Dagmar, hvis fødenavn var Markéta, blev gift med Valdemar i 1205. Hun døde i barselsengen allerede i 1212 – hvilket ifølge folkevisetraditionen skete i Ribe. Dagmar blev dog, ligesom kongen, be-

ABOUT SYMPHONY NO. 9

On 1 August 1940 Rued Langgaard was appointed organist and choirmaster of Ribe Cathedral, and on 1 September that year he moved to the town with his wife Constance. At the time, he was in an unproductive phase as a composer. After completing the two-hour-long organ work *Messis* in 1937 he had in fact stopped composing entirely, having apparently exhausted himself in his unsuccessful struggle against the Copenhagen musical establishment and his countless attempts to obtain a job as an organist. In Ribe he gradually began to compose again, though at first only piano pieces and some organ preludes and motets for performance in the cathedral. Symphony no. 9 was therefore the first orchestral composition he completed after 1940. The previous symphony (no. 8) was more or less finished in 1928, though it was subsequently revised several times, and Langgaard had thus made no new contribution to the genre for 14 years.

The circumstances leading to the writing of the new symphony were as follows. Riberhus Palace Hill, northwest of the town of Ribe, had been the location of a royal residence in the middle ages and renaissance. The buildings fell into ruin after the Swedish wars in the middle of the seventeenth century. The old stones and foundations were gradually removed for re-use elsewhere, so that eventually only the hill, the moat and a few hidden remnants of buildings were left. In 1913, Anne Marie Carl-Nielsen's statue of Queen Dagmar was placed on the hill and in 1940-41 a government Work Project was carried out, comprising drainage of the moat and reconstruction of the neglected hill; at the same time archaeological investigations were made on the site by the National Museum. On 14 June 1942 a festal service was held in Ribe Cathedral to mark the re-opening to the public of the renovated Palace Hill. Rued Langgaard composed an organ prelude for this service, *Fantasy on "Queen Dagmar Lies Sick in Ribe"* (BVN 280). The piece is based on the tune of the ballad about the death of Queen Dagmar, which since 1933 has rung out daily over the town from the carillon in the tower of Ribe Cathedral.

Public interest in Ribe Palace is mainly due to the connection established in the ballads between the legendary Queen Dagmar and the locality. That this connection is historically very doubtful is quite another matter. One ballad version recounts how the Bohemian princess came sailing to Ribe, anchored off Mandø and was received at the palace by her future husband, King Valdemar II (1170-1241). Dagmar, whose name in baptism was Markéta, married Valdemar in 1205. She died in childbirth already in 1212 – which according to the ballad tradition occurred in Ribe. She was, however, buried in Ringsted like the king himself. These legends about Queen Dagmar and

gravet i Ringsted. Sagnene om dronning Dagmar og Ribe blev naturligvis draget frem i forbindelse med Riberhus slotsbankes indvielse i 1942. På grund af den tyske besættelse af landet, blev nationale og historiske temaer som dette betonet i endnu højere grad, end det nok ellers ville være sket. Viserne om dronning Dagmar og Ribe virkede i hvert fald inspirerende på Rued Langgaard, som et par uger efter den nævnte festguds-tjeneste påbegyndte en ny symfoni, "Fra Dronning Dagmars By". Den 1. juli 1942 var han og Constance taget på sommerophold i Troense på Tåsinge, og den 3. juli gik han i gang med at skitsere symfoniens førstesats. Denne skitse blev afsluttet i Ribe den 7. september 1942; finalen forelå i skitseform den 29. september og anden sats den 8. oktober. Som tredje sats genanvendte Rued Langgaard sin orgelfantasi over "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg", som han orkestrerede den 17. november under titlen *Ribe Domkirke*. Det renskrevne partitur til hele symfonien blev afsluttet i Ribe den 26. november 1942.

To dage senere indsendte Langgaard partituret til Statsradiofonien i København. Værket blev antaget til opførelse i radioen og stemmerne udskrevet på Statsradiofoniens bekostning. Rued Langgaard rejste i slutningen af maj 1943 sammen med Constance til København for at overvære prøveforløbet og uropførelsen af symfonien. Flere musikere har berettet, hvorledes det spændte af, da dirigenten Launy Grøndahl under prøven satte an til polonæsen (sats II) og derpå vendte sig om mod komponisten, for at høre om tempoet var rigtigt – hvorefter Langgaard resolut rejste sig, greb Constance og dansede rundt med hende nogle gange til orkestrets store morskab, idet han samtidig svarede Grøndahl: "Ja, ja, det er det helt rigtige tempo!"

Få dage forinden havde avisen *Vestkysten* bragt et interview med komponisten om det nye værk. Langgaard blev bedt om at fortælle lidt om symfonien og sagde:

Symfonien er i fire afsnit. Første Del "Dronning Dagmar sejler til Ribe" har tilknytning til Ribehistorikeren Anders Sørensen Vedels Folkeviseversion: "For Mandø kastes deris Ancker, tager de hin unge Frk. Dagmar, hun bleff paa Riber-Hus led". Det er en musikalsk Belysning af Dronning Dagmar-Statuen paa Riberhus Slotsbanke, hvor hun forventningsfuld og tankefuld staar paa sit Skib i den friske Havluft, mens Skibet sejler mod Danmark, hvor "Valdemar Koning aff Danemark, hand recker hende huden Haand". I anden Del, "Dansen paa Riberhus" hører man "der danser Riddere" og "Jomfru Spædelsko" ved Fæsten paa Slottet. Tredie Del, "Ribe Domkirke", skildrer Kirkens Monumentalitet, det tusindaarige Bispeæde. Orgelspillet isprængt Stormklokketaarnets Klokkespils "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg". Fjerde Del er med Henblik paa Ribes store Fortid formet som et Apotheose benævnet "Fortids brusende Livsløb".

På interviewerens spørgsmål om, hvorvidt der benyttes folkevisemotiver i symfonien svarer Langgaard, at "naar undtages Dronning Dagmar Visen, har jeg ikke benyttet andre Folkevisemelodier, og der er intet Middelalderpræg over Musiken. Det er det romantiske Orkester, der skildrer Ribe." (*Vestkysten* 27.5.1943, signeret -ff.). De første tre satser er dog forsynet med mottoer i form af citater fra tre folkeviser om Dronning Dagmar og Riberhus. For de første to visers vedkommende var Langgaards kilde historikeren Anders Sørensen Vedels *Et hundrede udvalgte danske viser*, den første trykte, danske folkevisesamling, som blev publiceret i Ribe i 1591. Samlingen blev genudgivet i to bind i 1926-27 af Povl Rubow under titlen

Ribe were of course resuscitated in 1942 in connection with the dedication of the Palace Hill. Due to the German occupation of Denmark, national and historical themes such as this one were emphasised even more than might otherwise have been the case. At all events the ballads about Queen Dagmar and Ribe inspired Rued Langgaard to begin a new symphony, "From Queen Dagmar's Town", a couple of weeks after the festal service in the cathedral. On 1 July 1942, he and Constance went on vacation in Troense on the island of Tåsinge, and on 3 July he began an outline of the first movement of the symphony. This outline was completed in Ribe on 7 September 1942; the finale existed as a sketch by 29 September and the second movement by 8 October. For the third movement Rued Langgaard recycled his organ fantasy on "Queen Dagmar Lies Sick in Ribe", which he orchestrated on 17 November under the title *Ribe Cathedral*. The fair copy of the entire symphony was completed in Ribe on 26 November 1942.

Two days later Langgaard submitted the score to the State Radio in Copenhagen. The work was accepted for performance and the orchestral parts produced at the radio's expense. At the end of May 1943 Rued and Constance Langgaard travelled to Copenhagen to attend the rehearsals and first performance of the symphony. Several musicians have bequeathed us reminiscences of what happened in rehearsal when conductor Launy Grøndahl began the polonaise (movement II) and then turned to the composer to ask whether the tempo was right – whereupon Langgaard resolutely stood up, took hold of Constance and danced around with her a few times to the orchestra's great amusement, answering Grøndahl with the words: "Oh yes, that tempo is absolutely right!"

A few days earlier the regional newspaper *Vestkysten* had printed an interview with the composer about his new work. Langgaard was asked to say something about the symphony and replied:

The symphony is in four parts. Part 1, "Queen Dagmar Sails to Ribe", refers to the Ribe historian Anders Sørensen Vedel's ballad version containing the lines "They cast their anchor at Mandø, The young maiden Dagmar was led to Ribe Palace". This is a musical illustration of the statue of Queen Dagmar on Ribe Palace Hill, standing expectantly and pensively on her ship in the fresh sea air while the vessel approaches Denmark, where "Valdemar King of Denmark stretched out to her his fair hand". In Part 2, "The Dance at Ribe Palace", we hear about "knights who are dancing" and "the fair maiden Spædelsko" at the celebration in the palace. Part 3, "Ribe Cathedral", describes the monumentality of the church, an episcopal seat for a thousand years; the sound of the organ mingles with "Queen Dagmar Lies Sick in Ribe", which is the carillon melody from the storm watchtower. In reference to Ribe's glorious history Part 4 takes the form of an apotheosis entitled "The Turbulent Life of the Past".

Asked by the interviewer whether ballad motives are employed in the symphony, Langgaard answered that "with the exception of the Queen Dagmar ballad I have not used ballad melodies, and there is nothing medieval about the music. This is the romantic orchestra describing Ribe" (*Vestkysten* 27 May 1943, signed -ff.). Nevertheless, as mottos for the first three movements Langgaard gives quotations from three ballads about Queen Dagmar and Ribe Palace. Langgaard's source for the first two ballads was historian Anders Sørensen Vedel's *A Hundred Choice Danish Ballads*, the first printed anthology of Danish ballads published in Ribe in 1591. The anthology was reprinted in two volumes in 1926-27 by Povl Rubow under the

Anders Sørensen Vedels *Folkevisebog*. Vedels versioner af viserne findes også, sammen med forskellige varianter, i tredje del af det videnskabelige værk *Danmarks gamle Folkeviser* (DgF), udgivet af Svend Grundtvig (Kbh. 1863). Den tredje vise citeres af Langgaard i en version, der svarer til DgF nr. 135, version A (mens Vedels variant af samme betegnes version C).

Til den første sats, *Dronning Dagmar sejler til Ribe*, citerer Langgaard tre strofer af visen *Dronning Dagmars hjemfærd til Danmark*. Af DgF's kommentar fremgår det, at det er Anders Sørensen Vedel, som for egen regning har tildiget lokaliteterne Mandø og Riberhus; i de ældre kilder, Vedel har benyttet, er der ingen specifik stedsangivelse. Til anden sats, *Dansen på Riberhus*, knytter Langgaard de første strofer af en vise, der hos Vedel kaldes *Den sjette vise om marsk Stig*; den har altså reelt intet som helst med dronning Dagmar og brylluppet i 1205 at gøre, men vedrører Riberhus' indtagelse ved list et halvt århundrede senere. Den tredje sats, *Ribe Domkirke*, har som motto en strofe af visen om dronning Dagmars død, bedre kendt som "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg". Citatet skildrer det øjeblik, hvor kongen efter et heftigt ridt når frem til dronningens dødsleje i Ribe. Hun er død, da han ankommer, men kaldes ved hans bøn til live for en kort stund.

Uropførelsen den 31. maj 1943 klokken 20.15 til 20.45 var en direkte studieopførelse (uden publikum). Det var den ottende udsendelse i en serie med titlen "Den danske Symfoni". Opførelsen fandt sted i radioens koncertstudie i Tordenskjoldsgade, populært kaldet "stærekassen" (og senere anvendt som Det Kongelige Teaters Ny Scene). I de følgende år genopførte Radio-Orkestret og Grøndahl enkeltvis sats fra symfonien i radioen en del gange, dog kun sats I, II og III, i flere tilfælde sats II og III sammen. Det var iørefaldende musik, der passede godt ind i den nationale musikprofil, der blev lanceret under krigen. De to midtersatser blev opført af Grøndahl endog så sent som i 1956, det år han gik af som dirigent for orkestret.

Den 2. november 1949 afholdt Aarhus By-Orkester en koncert i Ribe med Thomas Jensen som dirigent. Rued Langgaard var blevet inviteret til koncerten, men anede ikke, at orkestret ville opføre et stykke af ham uden for det trykte program. Efter Carl Niensens ouverture til *Maskarade* annoncerede Thomas Jensen, at man gerne ville opføre et stykke med lokal tilknytning, nemlig Langgaards symfonisats *Ribe Domkirke*. Bagefter blev komponisten stærkt hyldet af publikum: "Bifaldet efter den ret korte Sats vilde næsten ingen Ende tage. Rued Langgaard maatte op at staa, og han modtog en Hyldest, som rørte ham selv, og som Ribes Musikpublikum aabenbart havde savnet en Lejlighed til at give ham" (*Ribe Stiftstidende* 3.11.1949). Programmet omfattede i øvrigt værker af Beethoven og Knudåge Riisager (balletmusikken *Tolv med Posten*) samt et ekstranummer af Grieg.

Symfonien blev første gang koncertopført i sin helhed den 25. juli 1993 i Tivolis koncertsal med Artur Rubinstein Filharmoniske Orkester fra Lodz under ledelse af Ilya Stupel. Orkester og dirigent havde året før udsendt den første fonogramindspilning af symfonien på plademærket Danacord (DACOCD 407). I 2001 udkom en indspilning med Radiosymfoniorkestret dirigeret af Thomas Dausgaard (Rued Langgaard: *Symphonies 9-11*. Dacapo 8.224182). En SACD-remastering blev udgivet i 2009 (box): *The Symphonies* (Dacapo 6.200001).

Bendt Viinholt Nielsen, oktober 2011

title *Anders Sørensen Vedel's Ballad Book*. Vedel's versions of the ballads are also found, together with variants, in the third part of the scholarly edition *Old Ballads of Denmark* (DgF) edited by Svend Grundtvig (Copenhagen 1863). The third ballad is quoted by Langgaard in a version corresponding to DgF no. 135A (while Vedel's variant of the same is designated 135C).

In the first movement, *Queen Dagmar Sails to Ribe*, Langgaard quotes three stanzas of the ballad *Queen Dagmar's Voyage to Denmark*. It appears from the commentary in DgF that Anders Sørensen Vedel himself introduced the localities Mandø and Ribe Palace; there is no specification of place in the older sources used by him. The second movement, *The Dance at Ribe Palace*, is associated by Langgaard with the introductory stanzas of a ballad which Vedel entitles *The Sixth Ballad of Marshal Stig*; it has in reality nothing to do with Queen Dagmar and her wedding in 1205, but relates how Ribe Palace was treacherously captured a half century later. The motto of the third movement, *Ribe Cathedral*, is a stanza from the ballad about Queen Dagmar's death, better known as "Queen Dagmar Lies Sick in Ribe". The quotation describes the moment when the king, having ridden in all haste to Ribe, arrives too late at his queen's deathbed. In answer to his prayer, she is called back to life for a short moment.

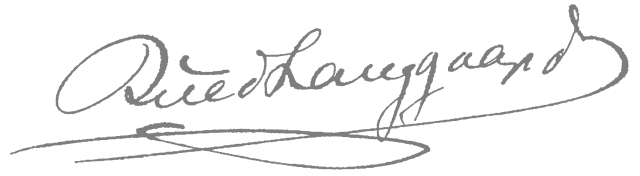
The premiere was a live studio transmission (without audience) on 31 May 1943 from 8:15 to 8:45 PM. It was the eighth programme in a series on "The Danish Symphony". The performance took place in the radio's concert studio in Tordenskjoldsgade, popularly known as "The Starlings' Nest" (later converted into the New Stage of the Royal Theatre). The Radio Orchestra and Grøndahl played individual movements from the symphony several times in the following years (only however movements I, II and III; not infrequently movements II and III together). This was music worth listening to and conformed well to the national musical profile launched during the war. The second and third movements were played by Grøndahl as late as 1956, the year in which he retired as conductor of the orchestra.

On 2 November 1949, the Aarhus Municipal Orchestra gave a concert in Ribe with Thomas Jensen as conductor. Rued Langgaard had been invited to the concert but had no idea that the orchestra would play a piece by him that was not announced on the printed programme. After Carl Nielsen's overture to *Maskarade* Thomas Jensen explained that the orchestra wanted to play a piece with local resonance, namely Langgaard's symphonic movement *Ribe Cathedral*. Afterwards the composer was loudly cheered by the audience: "The applause after this quite short movement was almost never-ending. Rued Langgaard had to stand up and was greeted with an enthusiasm which visibly moved him, and which music-lovers in Ribe apparently had lacked an opportunity to display towards him" (*Ribe Stiftstidende* 3 Nov. 1949). The rest of the programme featured works by Beethoven and Knudåge Riisager (music for the ballet *Twelve with the Post*) and an encore by Grieg.

The first concert performance of the symphony as a whole was given on 25 July 1993 in the Tivoli Concert Hall in Copenhagen by the Artur Rubinstein Philharmonic Orchestra from Poland conducted by Ilya Stupel. The previous year this orchestra and conductor had recorded the work for the first time on the Danacord label (DACOCD 407). In 2001 a recording by The Danish National Radio Symphony Orchestra conducted by Thomas Dausgaard was released (Rued Langgaard: *Symphonies 9-11*. Dacapo 8.224182). A SACD-remastering was published in 2009 (box): *The Symphonies* (Dacapo 6.200001).

Bendt Viinholt Nielsen, October 2011

SATSER OG MOTTOER

Mottoerne er fra folkeviser om Dronning Dagmar og Riberhus' indtagelse.

I *Dronning Dagmar sejler til Ribe*

For Mandø kaste de deris Ancker,
alt paa den huide Sand:
Toge de hin unge Frøken Dagmar
de løffte hende først paa Land.

Tager de hin unge Frøken Dagmar,
de løffte hende først paa Land:
Valdemar, Koning aff Danemark
hand recker hende huden Haand.

Der var Silcke oc Skarlagens rød,
saa uit paa Jorden udbred:
Dagmar fulde baade Fruer oc Møer,
hun bleff paa Riberhus led.¹

II *Dansen på Riberhus*

Der gaar Dans paa Riber Gade
– Slottet det er vundet –²

III *Ribe Domkirke*

Dronning Dagmar reiser sig af Baaren op
hendes Øjne var blodig røde:
O ve, o ve, min ædelige Herre!
hvi gjorde I mig den Møde?³

IV *Finale. Fortids brusende Livsløb*

[Intet motto]

NOTER

- 1 Af "Dronning Dagmar i Danmark", *Danmarks gamle Folkeviser*, DgF 133B, strofe 6-8.
- 2 Af "Indtagelsen af Riberhus", *Danmarks gamle Folkeviser*, DgF 147D, strofe 1, vers 1-2.
- 3 Af "Dronning Dagmars Død (1212)", *Danmarks gamle Folkeviser*, DgF 135A, strofe 19.

MOVEMENTS AND MOTTOS

The mottos are from ballads about Queen Dagmar and the capture of Ribe Palace.

I *Queen Dagmar Sails to Ribe*

They cast their anchor at Mandø,
All on the glowing white sand:
They took the young maiden Dagmar
And lifted her first on shore.

They took the young maiden Dagmar
And lifted her first on shore:
Valdemar, King of Denmark,
Stretched out to her his fair hand.

There was silk and scarlet cloth
Stretched out upon the ground:
Dagmar was followed by ladies and maidens,
They took her to the palace of Ribe.¹

II *The Dance at Ribe Palace*

They dance in the streets of Ribe
– The palace has been captured –²

III *Ribe Cathedral*

Queen Dagmar raised herself from her bed,
her eyes were red as blood:
"Alas, alas, my noble lord!
Why did you come to me?"³

IV *Finale. The Turbulent Life of the Past*

[No motto]

NOTES

- 1 From "Queen Dagmar in Denmark", *Old Ballads of Denmark*, DgF 133B, stanzas 6-8.
- 2 From "The Capture of Ribe Palace", *Old Ballads of Denmark*, DgF 147D, stanza 1, lines 1-2.
- 3 From "Queen Dagmar's Death (1212)", *Old Ballads of Denmark*, DgF 135A, stanza 19.

STRUMENTI DELL'ORCHESTRA

Flauto piccolo

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti in Si,

2 Fagotti

2 Corni in Fa

2 Trombe in Fa

2 Tromboni

2 Tube

Timpani

Triangolo

Tamburo

Gran cassa

Tam-tam

Campane (campane tubulare)*

Organo ad lib.

Violini I

Violini II

Viole

Celli

Contrabbassi

* Klokkerne medvirker i sats III. I det renskrevne partitur foreskriver komponisten *klokker* i selve satsen, mens han i instrumentoversigten foran i partituret kræver *rørklokker*. Det noterede omfang er d-c¹, hvilket er for dybt til at blive udført på rørklokker med normalt omfang. Det har været praksis i RLs tid at spille stemmen på rørklokker en oktav højere end noteret. Klokkespillet i Ribe Domkirkes tårn, som RL imiterer, klinger faktisk i oktaven d¹-c².

* The bells participate in movement III. In the fair-copied score, the composer prescribes *bells* on the music pages, while in the instrument list at the front of the score he requires *tubular bells*. The notated range is d-c¹, which is too deep to be performed on normal-range tubular bells. It has been the practice in RLs time to play the part on tubular bells one octave higher than notated. The chimes in Ribe Cathedral's tower, which RL imitates, actually sounds in the octave d¹-c².

Symfoni nr. 9

I. Dronning Dagmar sejler til Ribe

Rued Langgaard
BVN 282

Molto allegro (♩ = 160)

Flauto piccolo
1
2
Flauto
1
2
Oboe
1
2
Clarinetto in Si^b
1
2
Fagotto
1
2

Molto allegro (♩ = 160)

Corno in Fa 1
2
Tromba in Fa 1
2
Trombone 1
2
Tuba 1
2
Timpani
Triangolo

Molto allegro (♩ = 160)

Violino I
II
Viola
Violoncello
Contrabbasso

II. Dansen paa Riberhus

Grandezza (♩ = 80)

Fl. 1
Fl. 2
Ob. 1
Ob. 2
Cl. (Si^b) 1
Cl. (Si^b) 2
Fg. 1
Fg. 2

fz *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz*

Solo *f* *f* *f* *f* *f* *f* *f* *f*

tr *tr* *tr* *tr* *tr* *tr* *tr* *tr*

[.] [.] [.] [.] [.] [.] [.] [.]

Grandezza (♩ = 80)

Cor. (Fa) 1
Cor. (Fa) 2
Tr. (Fa) 1
Tr. (Fa) 2
Trb. 1
Trb. 2
Tb. 1
Tb. 2
Tamburo
Gran cassa

fz *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz*

Soli *f* *f* *f* *f* *f* *f* *f* *f*

a 2

1. solo

p *p* *p* *p* *p* *p* *p* *p*

f *f* *f* *f* *f* *f* *f* *f*

Grandezza (♩ = 80)

I
VI. I
VI. II
Vla.
Vcl.
Cb.

fz *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz* *fz*

p *p* *p* *p* *p* *p* *p* *p*

sempre stacc. *sempre stacc.* *sempre stacc.* *sempre stacc.*

pizz. *pizz.* *pizz.* *pizz.*

v

III. Ribe Domkirke

Lento (♩ = 58)

Fl. 1 *f* *tenuto*
2 *f* *tenuto*

Ob. 1 *f* *tenuto*
2 *f* *tenuto*

Cl. (Si^b) 1 *f*
2 *f*

Fg. 1 *f*
2 *f*

Cor. (Fa) 1 *f*
2 *f*

Tr. (Fa) 1 *f*
2 *f*

Trb. 1 *f*
2 *f*

Tb. 1 *f*
2 *f*

Timp. *f*

Tam-tam *f*

Campane *f*

Organo ad libitum *f*

Lento (♩ = 58)

VI. I *f* *tenuto* *div.*
II *f* *tenuto* *[div.]*

Vla. *f* *tenuto* *[div.]*

Vcl. *f*

Cb. *f*

IV. Finale. Fortids brusende Livsløb

Molto allegro (♩ = 152)

Picc. 1 2

Fl. 1 2

Ob. 1 2

Cl. (Si^b) 1 2

Fg. 1 2

f

Molto allegro (♩ = 152)

Cor. (Fa) 1 2

Tr. (Fa) 1 2

Trb. 1 2

Tb. 1 2

Timp.

Trgl.

f

tr

Molto allegro (♩ = 152)

I

VI. II

Vla.

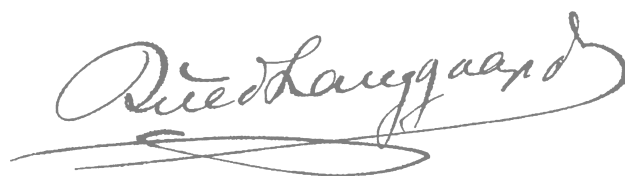
Vcl.

Cb.

f

div.

KILDER OG KRITISK BERETNING

KILDER

- A. Partitur. Autograf
- B. Partiturfragment sats II
- C. Skitser
- D. Orkesterstemmer benyttet ved uropførelsen 1943

A. Partitur. Autograf

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,1 (mu 7902.1770). Proveniens: Danmarks Radios nodebibliotek 1942; Det Kongelige Bibliotek 1979.

Autograf. Renskrift med blæk (passager i sats I og IV er først noteret forsigtigt med blyant og derefter trukket op med blæk, uden at blyantsskriften efterfølgende er blevet udraderet). Dirigentnotater med blå og rød farvestift samt blyant i Launy Grøndahls hånd.

Titel: *Fra Dronning Dagmars By / Symfoni No 9 / for / Orkester / af / Rued Langgaard / Partitur / Komp. Efteraar 1942 i Ribe*. – Titelbladet for oven påtegnet med blyant: 4408 [= registreringsnummeret i DRs nodebibliotek]

Dateringer: sats I, titelsiden forinden: *Komp. og instr. paa-begyndt Troense Juli 1942. Instr. sluttet Novbr. 1942 i Ribe* – første nodeside (s. 1) for neden: 3/7 42. – efter I (s. 71): 11 Novbr. 42 Ribe – sats II til slut (s. 92): 16/11. 42 Ribe – sats III til slut (s. 101): *Instrumenteret d 17/11 42. Ribe. Spillet paa Orglet i Domkirken ved Riberhus Slotsbankes Indvielse d. 14/6 42* – sats IV til slut (s. 145): 26/11 42 Ribe

90 blade, 34,5 × 27 cm; 151 beskrevne sider; uindbundet. Hver af de fire satser udgør en separat enhed med selvstændig titelside med satstitel og motto (sats IV dog uden motto); satsernes omfang er: 38 + 14 + 8 + 28 blade, det hele er indlagt i et nodepapiromslag, hvis første side rummer værkets titel. Papirtype: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer), undtagen blad 36-37: *K.U.V. Beethoven Papier Nr. 39. (30 Linien)* og blad 40, 53, 54, 61, 62 og 89 (= omslag til sats II, III og IV): *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 systemer)

Indhold og paginering:

(titelside), (1 side med RLs blyantsnotater vedr. prøvecifre, stemmer og spilletid),

(titelside sats I med motto og datering),

1-71 = *I Dronning Dagmar sejler til Ribe*, (4 blanke sider),

(titelside sats II med motto), (1 blank side),

72-92 = *II Dansen paa Riberhus*, (5 blanke sider),

(titelside sats III med motto), (1 blank side),

93-101 = *III Ribe Domkirke*, (5 blanke sider),

(titelside sats IV), (1 blank side),

102-145 = *IV Fortids brusende Livsløb*, (12 blanke sider)

SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY

SOURCES

- A. Score. Autograph
- B. Score fragment, movement II
- C. Sketches
- D. Orchestral parts used at the first performance in 1943

A. Score. Autograph

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 24,1 (mu 7902.1770). Provenance: Danish Radio music library 1942; The Royal Danish Library 1979.

Autograph. Fair copy in ink (passages in movements I and IV first tentatively written in pencil and afterwards inked in, without subsequent erasure of the writing in pencil). Conductor's annotations in blue and red crayon and pencil in the hand of Launy Grøndahl.

Title: *From Queen Dagmar's Town / Symphony No 9 / for / Orchestra / by / Rued Langgaard / Score / Comp. autumn 1942 in Ribe*. – Pencilled marking at top of title page: 4408 [= registration number in the radio music library]

Datings: movement I at bottom of title page: *Comp. and instr. begun Troense July 1942. Instr. finished Novbr. 1942 in Ribe* – at bottom of first page of music (p. 1): 3/7 42. – after I (p. 71): 11 Novbr. 42 Ribe – at end of movement II (p. 92): 16/11. 42 Ribe – at end of movement III (p. 101): *Instrumentated 17/11 42. Ribe. Played on the cathedral organ at the dedication of Riberhus Palace Hill 14/6 42* – at end of movement IV (p. 145): 26/11 42 Ribe

90 leaves, 34.5 × 27 cm; 151 pages of writing; unbound. Each of the four movements constitutes a unit with its own title and motto on a separate leaf (no motto for movement IV); the movements occupy 38 + 14 + 8 + 28 leaves respectively, with the entire material enclosed in a double sheet of music manuscript paper whose front page bears the title of the work. Paper type: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 staves), except fols. 36-37: *K.U.V. Beethoven Papier Nr. 39. (30 Linien)* and fols. 40, 53, 54, 61, 62 and 89 (= wrappers for movements II, III and IV): *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 staves)

Contents and pagination:

(title page), (1 page with RLs pencilled notes concerning rehearsal figures, parts and duration),

(title page movement I with motto and dating),

1-71 = *I Queen Dagmar Sails to Ribe*, (4 blank pages),

(title page movement II with motto). (1 blank page),

72-92 = *II The Dance at Riberhus*, (5 blank pages),

(title page movement III with motto), (1 blank page),

93-101 = *III Ribe Cathedral*, (5 blank pages),

(title page movement IV), (1 blank page),

102-145 = *IV The Turbulent Life of the Past*, (12 blank pages)

Påskrifter: Efter hver sats er angivet spilletid med blyant i RLs håndskrift: *10 Min, c 5 Min, 5 Min og 6 Min* [i alt ca. 26 min.] – på s. 145 findes Launy Grøndahls påtegning med blyant: *1' Opførelse / Launy Grøndahl / 31' 5' 1943*

Kommentar.

Sats I-III er forsynet med mottoer efter danske folkeviser (gengivet og kommenteret i denne udgives forord). En del af sats II (s. 85 og 89-91) og af sats IV (s. 124-131) er gentagelser, som er nødtørftigt noteret med henvisning til 'første gang' (*come sopra pag...*). Komponistens blækrenskrift indbefatter udraderinger og ændringer her og der, men der kan i øvrigt kun iagttages ganske få deciderede rettelser i den renskrevne node tekst (fx s. 74). I sats III s. 99 og 101 findes blyantsrettelser, som må tilskrives komponisten og på sidstnævnte side er tempoangivelsen *Largo* tilføjet med komponistens håndskrift. RL indleverede partituret til Statsradiofonien (Danmarks Radio) umiddelbart efter fuldførelsen, og der er intet, der tyder på, at han efterfølgende har foretaget korrektioner eller tilføjelser i manuskriptet. En lang række manglende fortegn og orienteringsfortegn, som er tilføjet med blå farvestift, navnlig i sats I, hidrører utvivlsomt fra dirigenten Launy Grøndahl, hvis tilføjelser med forskellige skrivedskaber præger partituret. Disse fortegn fandtes i partituret, da stemmerne (kilde D) blev udskrevet i foråret 1943. I forbindelse med indstudering og opførelse tilkom en række dynamiske angivelser og andre notater, som er indført i partituret (og for en stor dels vedkommende også i stemmerne kilde D) med Launy Grøndahls håndskrift. Partituret indgik efter uropførelsen i Statsradiofoniens nodebibliotek, idet det var almindelig praksis, at komponisten overdrog partituret til Statsradiofonien, når radioen havde betalt stemmeudskrivningen.

B. Partiturfragment sats II

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,2 [blad 7]. Autograf. Renskrift med blæk.
Overskrift: 2. [i.e. sats II]; en udraderet og overstreget blyantsoverskrift lyder: [...?] *kathedralen* [?]
Udateret.
1 blad, 34,5 × 27 cm; 2 beskrevne sider pagineret 72-73.
Papirtype: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer).
Indhold: Sats II t. 3-11 med begyndelsestempoet *Tempo di minuetto*.

Kommentar.

Påbegyndt renskrift af sats II, som må være kasseret af RL, fordi de to indledende takter mangler. Det pågældende nodeark (2 blade) blev efterfølgende 'vendt om' og genbrugt som omslag for kilde C af hvilken det i dag udgør blad 1 + 7.

C. Skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,2. Autograf. Blæk og blyant.
Titel: [...] / *Rued Langgaard / Symfoni No 9. / Skitser / Ribe Efteraar 1942 / Orkesterpartituren* [sic] / *tilhører Statsradiofinien* [sic] – foroven en blyantspåskrift: *Partituret [udraderet: afs 28/11 42 til Statsrad[io]fonien] med et Brev til [Programredaktør Kai Aage] Bruun og et til [Musikchef Peder] Gram*
Omslag med 5 indlagte blade, i alt 7 blade, 34,5 × 27 cm; 10 beskrevne, upaginerede sider.
Papirtype: blad 1, 3-5, 7: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer), – blad 2: *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 systemer), – blad 6: uden angivelse af fabrikat (12 systemer)

Annotations: After each movement the duration is noted in RL's handwriting: *10 Min, c 5 Min, 5 Min and 6 Min* [c 26 min. in all] – on p. 145 Launy Grøndahl has written in pencil: *1' Performance / Launy Grøndahl / 31' 5' 1943*

Commentary.

Movements I-III are supplied with mottos derived from Danish ballads (quoted and discussed in the preface to this edition). Parts of movement II (pp. 85 and 89-91) and movement IV (pp. 124-131) are repetitions, summarily indicated by cross-references to 'the first time' (*come sopra pag...*). The composer's fair copy in pencil includes deletions and alterations here and there, but only very few downright corrections are to be seen in this score (e.g. on p. 74). In movement III pp. 99 and 101 there are pencilled corrections attributable to the composer and on the last-mentioned page the tempo indication *Largo* has been added in his handwriting. RL submitted the score to the State Radio (The Danish Broadcasting Corporation) immediately after completion and there are no indications that he subsequently made changes or additions to the manuscript. Numerous missing accidentals and cautionary accidentals have been added in blue crayon, especially in movement I; these undoubtedly are due to the conductor Launy Grøndahl, whose additions with various writing implements are clearly visible in the score. These extra accidentals were present in the score when the orchestral parts (source D) were written out in the spring of 1943. In connection with rehearsals and the first performance a series of dynamic markings and other notes were added, all entered in the score (and a large number of them also in the orchestral parts source D) in Launy Grøndahl's hand. After the first performance the score was included in the music library of the State Radio, it being customary for a composer to transfer the score to the Radio when the latter had financed the copying of the orchestral parts.

B. Score fragment, movement II

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 24,2 [fol. 7]. Autograph. Fair copy in ink.
Title: 2. [i.e. movement II]; an erased and crossed out title in pencil reads: [...?] *the cathedral* [?]
Undated.
1 leaf, 34.5 × 27 cm; 2 pages of writing numbered 72-73.
Paper type: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 staves).
Contents: Movement II bb. 3-11 with the initial tempo marked as *Tempo di minuetto*.

Commentary.

The beginning of a fair copy of movement II which RL must have rejected because it lacks the two introductory bars. The sheet of music paper (2 leaves) was subsequently 'turned over' and re-used as a cover for source C, where it today makes up fols. 1 + 7.

C. Sketches

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 24,2. Autograph. Ink and pencil.
Title: [...] / *Rued Langgaard / Symphony No 9. / Sketches / Ribe Autumn 1942 / The orchestral score / belongs to the State Radio* – pencilled annotation above: *Score* [erased: *sent 28/11 42 to the State Rad[io] with a letter to [Programme editor Kai Aage] Bruun and another to [Music director Peder] Gram*
Cover with 5 leaves enclosed, 7 leaves in all, 34.5 × 27 cm; 10 unnumbered pages of writing.
Paper type: fols. 1, 3-5, 7: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 staves), – fol. 2: *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 staves), – fol. 6: without manufacturer's name (12 staves)

Indhold:

Omslag [blad 1]: titelside, 1 side med påskrift uden relation til nærværende værk; [blad 7] indeholder kilde B

1. [blad 2-3]: Skitser til sats I (noteret på 2 systemer)

Overskrift: *Symfoni (1)*

Dateret ved begyndelsen: *3/7 42 Troense* – til slut: *7 Sept 42 Ribe*

Indeholder også titelpåskrift vedr. strygekvartet nr. 5 og et skitsefragment (5 t.) til motetten *Ophøj dig Gud*.

2. [blad 4 + blad 5r]: Skitser til sats IV (noteret på 2 systemer)

Overskrift: *IV*

Dateret til slut: *29/9 42 Ribe*

3. [blad 6r + blad 5v]: Skitser til sats II (noteret på 2 systemer; begynder blad 6r og fortsætter 5v)

Overskrifter: *No 2 – Symfoni – Scherzo (2) Polonæse*

Dateret til slut: *Ribe 8/10 42*

Indeholder blad 6r også begyndelsen (9 t.) af skitse til ikke benyttet, langsom sats betegnet *Andante (3)*; blad 6v rummer overstreget påskrift vedrørende flere værker uden relation til symfonien.

Kommentar.

Sats III er ikke indeholdt i skitsen, idet denne sats er en orkestreret version af orgelkompositionen *Fantasi over “Dronning Dagmar ligger i Ribe syg”* (BVN 280), hvortil der foreligger en renskrift (RLS 90,28), et fragment (RLS 90,30) samt en skitse (RLS 28,3).

D. Orkesterstemmer benyttet ved uropførelsen 1943

Danmarks Radios nodearkiv nr. 4408. Afskrift; usigneret

[Max Baltz samt strygerdubletter i ukendt håndskrift]

Titel: ... / *Symfoni No 9 I af I Rued Langgaard*

Påstemplet på titelsiden: *Statsradiofoniens Nodearkiv / Radiohuset, København + registreringsnr. 4408*.

Stemmesættet omfatter 17 blæsestemmer, timpani, 3 slagtojsstemmer, orgel + strygere (6 5 4 3 3).

Kommentar.

Stemmer blev udfærdiget på foranledning af Statsradiofonien (Danmarks Radio) i foråret 1943. Nodeskriverens identitet fremgår ikke af kilden, men nævnes i korrespondancen mellem RL og Statsradiofonien (nu i Rigsarkivet). Dubletstemmerne er udført af en anden, ubekendt nodeskriver. Launy Grøndahls håndskrift ses i mange stemmer, idet han har tilføjet og justeret en række dynamiske angivelser med blyant og farvestift. Musikerdateringer i stemmerne godtgør at materialet blev anvendt ved uropførelsen 31.5.1943 og ved flere andre lejligheder i 1940'erne og 50'erne.

REDAKTIONSGRUNDLAG

Udgaven er baseret på værkets hovedkilde, det renskrevne autografpartitur (kilde A) inklusive komponistens ganske få egenhændige rettelser og tilføjelser i dette manuskript. De foreliggende skitser m.v. (kilde B-C) er inddraget, hvor der har kunnet konstateres mangler eller uklare detaljer i hovedkilden. Stemmesættet (kilde D) er uden selvstændig kildeværdi i forhold til udgaven.

RETNINGSLINJER FOR UDGAVEN

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinetter er tilføjet af

Contents:

Cover [fol. 1]: title page, 1 page with annotation not related to the present work; [folio 7] contains source B

1. [fols. 2-3]: Sketches for movement I (notated on 2 staves)

Heading: *Symphony (1)*

Dating at beginning: *3/7 42 Troense* – at end: *7 Sept 42 Ribe*

Also contains a title annotation concerning String Quartet no. 5 and a fragmentary sketch (5 bb.) for the motet *Be thou exalted, O God*.

2. [fol. 4 + fol. 5r]: Sketches for movement IV (notated on 2 staves)

Heading: *IV*

Dating at end: *29/9 42 Ribe*

3. [fol. 6r + fol. 5v]: Sketches for movement II (notated on 2 staves; begins on folio 6r and continues on 5v)

Headings: *No 2 – Symphony – Scherzo (2) Polonaise*

Dating at end: *Ribe 8/10 42*

Also on fol. 6r is the beginning (9 bb.) of a sketch for a slow movement marked *Andante (3)*; this sketch was not utilised. On fol. 6v there is a cancelled annotation concerning several works not connected with the symphony.

Commentary.

Movement III is not included in the sketch because it is an orchestrated version of the organ work *Fantasy on “Queen Dagmar Lies Sick in Ribe”* (BVN 280). There exist a fair copy (RLS 90,28), a fragment (RLS 90,30) and a sketch (RLS 28,3) of this piece.

D. Orchestral parts used at the first performance in 1943

The Danish Broadcasting Corporation music library; shelfmark 4408. Transcript; unsigned [Max Baltz + duplicate string parts in an unknown hand]

Titel: ... / *Symphony No 9 I by I Rued Langgaard*

Stamped on title page: *State Radio music library, / Broadcasting House, Copenhagen + reg. no. 4408*.

The set comprises 17 woodwind and brass parts, timpani, 3 percussion parts, organ + strings (6 5 4 3 3).

Commentary.

These parts were copied for the State Radio (The Danish Broadcasting Corporation) in the spring of 1943. The copyist's name is not in the source but is mentioned in correspondence between RL and the radio (now in the National Archives). The duplicate parts were the work of another copyist whose identity is not known. Launy Grøndahl's handwriting appears in many of the parts, where he has added and adjusted a series of dynamic markings in pencil and crayon. Dates written in by various members of the orchestra prove that the material was used at the first performance on 31 May 1943 and several other times in the 1940s and 1950s.

TEXTUAL BASIS OF THE EDITION

The present edition is based on the principal source of the work, viz. the fair copied autograph score (source A), including the composer's very few autograph corrections and additions in this manuscript. The extant sketches etc. (sources B-C) have been consulted when deficiencies or ambiguities could be observed in the principal source. The orchestral parts (D) are of no critical significance for the edition.

EDITORIAL GUIDELINES

Editorial additions and emendations are identified typographically by square brackets in the score; added ties and slurs are shown with broken lines, and altered ties and slurs with a combination of unbroken and broken lines. Cautionary accidentals

udgiveren. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noteapparatet.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triol- og sekstolangelser og fejlanbragte eller manglende nodepunktninger. Justering af uegalt placerede foredragsbetegnelser, dynamiske angivelser samt spilletekniske anvisninger er i almindelighed foretaget uden videre. Manglende bueafslutning efter sideskift i hovedkilden er stiltiende tilføjet. Overflødige gentagelser af fortegn er udeladt uden dokumentation.

Passager der gentages, er gensidigt, redaktionelt kompletteret og notationsmæssigt egaliseret. Det drejer sig om nedenævnte passager. Komplettering og egaliseringen omfatter ikke de anførte varianter.

Sats I

- t. 8-84 = 255-331
Varierende instrumentation findes i de parallelle passager t. 8-26 og t. 255-273
- t. 85-104 = 121-140 = 332-351 = 368-387
Disse 20 takter optræder i gentagelserne i delvis transponeret form. Der forekommer ubetydelige, og i enkelte tilfælde måske tilfældige, instrumentationsmæssige variationer. Eksempelvis er der noteret pause i fl 1-2 i t. 341, mens instrumenterne spiller unisont med picc i paralleltakterne 94, 130 og 377. Det er desuden påfaldende, at pauke-trillen i t. 99-100, 135-136 og 382-383 ikke forefindes tredje gang, t. 346-347 (der er ikke noteret pause i disse to takter, så den manglende trille kan være en forglemmelse fra komponistens side; fraværet af pauseangivelser er dog ikke i sig selv et klart indicium for en forglemmelse, eftersom tacet-passager af en vis længde oftest står som tomme takter i kilden). Endelig bemærkes en modstridende dynamisk angivelser i tb, der i t. 378 har *mf* mod *f* de tre foregående gange
- t. 105-120 = 352-367
- t. 141-207 = 388-454
Gentagelsen er transponeret. Cl medvirker i t. 141, men ikke i t. 388 (jfr. ombytning af ob- og cl-stemmer i de umiddelbart foregående takter); timp spiller ikke i t. 207, men i t. 454. Et tutti-diminuendo i passagen t. 141-144 (begyndende t. 140) findes ikke t. 387-391, måske med overlæg, jfr. at timp har *mf* i t. 145 mod *f* i t. 392

Sats II

- t. 3-26 = 43-66 = 79-101
Instrumentation og dynamik i t. 3-4 ændres i t. 43-44 / 79-80
- t. 31-42 = 67-78

Sats IV

- t. 1-61 = 154-214
I t. 1-5 / 154-158 findes divergerende rytmik, dynamik og instrumentation. Passagen t. 159-212 er noteret af RL med en henvisning til t. 6-59, idet han dog gentager vl I-stemmen til orientering. Der er enkelte varianter i denne gentagelse af violinstemmen; disse er anført i noteapparatet nedenfor
- t. 62-80 = 215-233 (transponeret)
- t. 81-118 = 234-271 (transponeret og med instrumentationsændringer samt nogle få varianter vedr. dynamik og accentuering, som er bibeholdt i udgaven uden gensidig komplettering)

in round brackets are editorial, as are key signatures for clarinets. Editorial comments and information about points not typographically identified in the edition are to be found in the notes below.

Missing triplet and sextolet markings have been tacitly supplied. Incorrect placing or omission of dots has similarly been corrected tacitly. Adjustments of asymmetrically located marks of expression and dynamics and of technical instructions to the player have in general been made without comment. Also tacitly supplied are the ends of ties left out in the first bar of a new page in the principal source. Superfluous repetitions of accidentals are omitted without comment.

The following repeated passages have been mutually completed and their notation made uniform by the editor (interventions exclusive of the variants cited):

Movement I

- bb. 8-84 = 255-331
The instrumentation varies in the parallel passages bb. 8-26 and bb. 255-273
- bb. 85-104 = 121-140 = 332-351 = 368-387
These 20 bars appear in partially transposed form in the repetitions. Insignificant (and in some cases perhaps accidental) variations are found in the instrumentation. An example is fl 1-2 in b. 341, where there is a rest, while the flutes play unison with picc in the parallel bars 94, 130 and 377. It is also striking that the timp roll in bb. 99-100, 135-136 and 382-383 is not present in the third repetition, i.e. bb. 346-347 (no rests are shown in these two bars, so the missing trill can have been forgotten by RL, but on the other hand the absence of rests is not in itself clear evidence of an omission, inasmuch as *tacet* passages of some length most often appear as empty bars in the source). Finally, attention may be drawn to an inconsistent dynamic marking in tb, which in b. 378 has *mf* against *f* the previous three times
- bb. 105-120 = 352-367
- bb. 141-207 = 388-454
The repetition is transposed. Cl plays in b. 141 but not b. 388 (cf. the exchange of ob and cl in the immediately preceding bars); timp does not play in b. 207 but in b. 454. A tutti-diminuendo in the passage bb. 141-144 (beginning in b. 140) does not recur in bb. 387-391, perhaps intentionally seeing that timp has *mf* in b. 145 against *f* in b. 392

Movement II

- bb. 3-26 = 43-66 = 79-101
Instrumentation and dynamics in bb. 3-4 are altered in bb. 43-44 / 79-80
- bb. 31-42 = 67-78

Movement IV

- bb. 1-61 = 154-214
Bb. 1-5 / 154-158 show divergent rhythm, dynamics and instrumentation. The passage bb. 159-212 is notated by RL as a cross-reference to bb. 6-59, though he repeats the vl I part for the sake of clarity. There are a few variants in this repetition of the violin part, listed in the notes below
- bb. 62-80 = 215-233 (transposed)
- bb. 81-118 = 234-271 (transposed and with altered instrumentation, in addition to which there are a few variants concerning dynamics and accentuation; these are retained in the edition without mutual supplementation)

Manglende angivelser af dynamik i sats I

Sats I er stedvis mangelfuld, hvad angår dynamiske angivelser fra RLs hånd. Det drejer sig navnlig om passagerne t. 41-63 (og gentagelsen t. 288 ff.), t. 105-113 (gentaget t. 352 ff.), t. 174-177 (gentaget t. 421 ff.) og t. 211-221. I disse passager og enkelte andre steder i satsen har dirigenten Launy Grøndahl bidraget til partituret ved at tilføje 'manglende' dynamiske angivelser. Grøndahl dirigerede uropførelsen af symfonien i radioen den 31. maj 1943. Langgaard var til stede under prøveforløb og uropførelse, og dirigent og komponist har altså haft god lejlighed til at drøfte detaljer om værkets udførelse. Partituret synes at afspejle, at der fandt en afdækning om udførelsesmæssige problemer sted under prøveforløbet. Man bemærker således, at Grøndahl ved sine første gennemlæsninger af partituret har sat spørgsmålstegn eller skrevet noter som "*f* eller *p*" – "Nuance?" på de steder, hvor han var i tvivl om styrkegraden eller fandt, at der manglede et crescendo eller diminuendo. Senere er notater og løse forslag blevet annulleret ved overstregning eller udradering og erstattet af eksakte angivelser, som Grøndahl har noteret med farvestift eller blyant i partituret. Grøndahl føjede også egenhændigt de mest nødvendige af de nye dynamiske angivelser ind i orkesterstemmerne (D). Hans komplettering er altså efter al sandsynlighed blevet til i samråd med komponisten og må følgelig tillægges en vis autenticitet. Udgiveren har taget kritisk stilling til Grøndahls tilføjelser og adopteret visse af dem på redaktionelt niveau, dvs. med anvendelse af skarpe parenteser. Der argumenteres for hver enkelt af disse tilføjelser i noteapparatet nedenfor.

Sats IV har også ret få dynamiske angivelser fra komponistens hånd, men her har Grøndahl ikke fundet det fornødent at komplettere dynamikken, med undtagelse af ét sted, nemlig et tilføjet *subito-p* i hele orkestret i t. 13, som dog forekommer umotiveret uden et efterfølgende *cresc.* eller *f*, og som udgiveren derfor ikke har fundet noget belæg for at optage i udgaven. I nogle af orkesterstemmerne (D) er der angivet et *f* allerede i t. 14, men dette *f* er efterfølgende atter blevet annulleret ved overstregning eller udradering.

I noteapparatet findes en komplet registrering af signifikante tilføjelser og ændringer, som er indført med Grøndahls hånd i hele partituret, herunder også "kapelmestrerkorrekationer" og lignende, som ikke er relevante i forbindelse med udgaven, men som i betragtning af værkets tidlige opførelseshistorie kan have en særlig interesse.

Uregelmæssige marcato-angivelser i sats I

Man kan konstatere, at RL anbringer marcatoangivelser i blæserne på en uregelmæssig måde, især når disse angivelser relaterer til marcato i strygernes. I romantiske partiturer er det ofte sådan, at et strygermarcato ikke modsvares af marcato i unison eller oktaverede træblæsestemmer. Der opstår imidlertid tvivl, når RL bringer enkelte, øjensynlig tilfældigt anbragte marcatoangivelser i blæsestemmerne. I sats I t. 15 er det eksempelvis tonen gis som accentueres i vl I-II samt i fl og cl. I t. 25 er der marcato i strygernes, men derud over kun i fl, ob og cor – menes der *tutti* marcato her? RLs intentioner kan altså være vanskelige at aflæse og kan veksle fra sted til sted, hvorfor udgiveren har udvist forsigtighed i forbindelse med kompletteringen.

Inkonsekvente staccato-angivelser i sats II

RLs staccatoangivelser i den gentagne strygerfigur er mangelfulde og inkonsekvente. I skitsen kilde C anfører RL tydeligvis stacc. på alle 7 noder i den første takt med denne figur (t. 3). I kilde B, som er en tidlig renskrift af t. 3-11, er in-

Dynamic markings lacking in movement I

Movement I is deficient in some places with regard to dynamics marked by the composer himself. This applies particularly to bb. 41-63 (and the repetition in b. 288 ff.), bb. 105-113 (repeated bb. 352 ff.), bb. 174-177 (repeated bb. 421 ff.) and bb. 211-221. In these passages and a few other places in the movement, conductor Launy Grøndahl contributed by adding 'missing' dynamic markings to the score. Grøndahl conducted the first performance of the symphony in a radio broadcast on 31 May 1943, and Langgaard attended this performance and the preceding rehearsal, so he and the conductor had ample opportunity to discuss details about how the work should be played. The score seems to witness that problems of performance were resolved during the rehearsal. For example, when reading through the score the first few times Grøndahl wrote question marks or notes such as "*f* or *p*" – "Nuance?" in places where he was in doubt about the dynamic level or felt that there should be a crescendo or a diminuendo. Later such notes and loose suggestions were struck out or erased, making way for exact specifications noted in the score by Grøndahl in crayon or pencil. Grøndahl also added the most important new dynamic markings in his own handwriting in the orchestral parts (D). His supplementary contribution can consequently be regarded as in all likelihood the result of consultations with the composer, and carries a certain weight in terms of authenticity. The editor has critically reviewed Grøndahl's additions and incorporated some of them between square brackets; every such addition is accounted for in the notes below.

Movement IV also has fairly few dynamic markings from the composer's hand, but here Grøndahl has not deemed it necessary to supplement the dynamics except at a single place, viz. an added *subito p* in the whole orchestra at b. 13. This however seems out of place without a following *cresc.* or *f*, and the editor has therefore not thought fit to include the addition in the published score. In some of the orchestral parts (D) a *f* have been added at b. 14 but this *f* has subsequently been annulled by crossing out or erasing.

The notes provide a complete listing of significant additions and corrections made in Grøndahl's handwriting throughout the score, including "conductor's corrections" and the like which are not strictly relevant to the edition as such but can be of special interest for the early performance history of the work.

Irregular marcato markings in movement I

It can be seen that RL uses marcato markings irregularly in the winds, especially when considered in relation to marcato in the strings. In Romantic scores one often finds that a marcato in the strings does not release a corresponding marcato in the woodwinds at the unison or octave. Doubt arises when RL writes occasional, apparently arbitrary, marcato markings in the wind parts. In movement I b. 15, for example, the tone g# is accentuated in vl I-II and in fl and cl. In b. 25 there is marcato in the strings, but otherwise only in fl, ob and cor – is the implication here *tutti* marcato? RL's intentions can thus be hard to interpret and can vary from place to place. The editor has therefore exercised caution when supplying articulation marks.

Inconsistent staccato markings in movement II

RL's staccato markings in the recurrent string figure are incomplete and inconsistent. In the sketch source C he clearly places stacc. on all seven notes in the first bar with this figure (b. 3). In source B, which is an early fair copy of bb. 3-11, the intention is likewise clear, there being uniform stacc. markings

tentionen ligeledes tydelig, idet der i de to første takter (t. 3-4) er anført enslydende stacc. på node 1 samt 5, 6 og 7. I hovedkilden, kilde A, sløres billedet imidlertid. Der er ikke tvivl om node 5, 6 og 7, der i mange takter med denne rytme er de eneste noder med stacc., mens node 1 og 4 kun undtagelsesvis er forsynet med en prik. Stacc. på node 1 forekommer således kun én gang, nemlig i t. 3, mens node 4 kun ses med stacc. i t. 23, 27 og 43, de to sidste gange udelukkende i vI I. Kilde B 'supplerer' her med stacc. på node 4 i t. 10 (kun i vI I). Udgiveren lægger vægt på de spredte stacc.-angivelser, der trods alt findes på node 1 og 4 og tolker situationen således, at der skal være stacc. på node 1 og 4 samt naturligvis på node 5, 6, 7. Dette støttes af det i t. 5 angivne *sempre stacc.*, den eneste angivelse af denne art, der findes fra RLs hånd i satsen (findes kun i kilde A). Inkonsekvenserne i A kan afspejle ubesluttsomhed fra komponistens side, og en alternativ tolkning med støtte i den utvetydige notation i kilde B t. 3-4 kunne derfor være, at kun node 1 samt 5, 6 og 7 bør forsynes med stacc.

Det er i øvrigt påfaldende, at paralleltakterne 19, 59 og 94 alle tre gange er noteret uden stacc. i vI I, II og vIa (node 1-2) og i ob og fg (node 1-2), jfr. noteret stacc. i blæserne t. 21, 61 og 96. Ligeledes ville man måske forvente stacc. i takterne 25, 65 og 100 på node 1 i vI I, II og vIa, men alle tre steder findes stacc. kun på node 2.

NOTER

Ud over redaktionelle kommentarer i relation til hovedkildeteksten i A omfatter noteapparatet:

- alle tilføjelser og ændringer vedr. dynamik og tempo foretaget i hovedkilden af Launy Grøndahl (LG); det begrundes, hvis LGs forslag er taget redaktionelt til følge i udgaven
- varianter i kilde B (som kun omfatter sats II t. 3-11)

Tonehøjden angives på konventionel vis ud fra 'nøglehuls-c'et' = c¹.

Sats I

takt	stemme	kommentar
4	tr 1	<i>Solo</i> udeladt (tolkes som en præcisering af, at det kun er tr 1, der spiller her)
9	fg	LG: <i>f</i> ?
20	fl	<i>f</i> tilføjet i analogi med det dynamiske niveau i orkestret
24	fg 1	node 1 forsynet med umotiveret marc. skrevet med blyant (ikke trukket op med blæk); udeladt (findes ikke i paralleltakten t. 271)
30	vcl	node 2-3: A har marc. med blyant (RL); udeladt, da angivelsen ikke er trukket op med blæk og ikke findes i paralleltakten t. 277
41	vcl, cb	node 3: <i>p</i> tilføjet i overensstemmelse med skitsen C1 og træblæserne; LG anfører sammesteds <i>p??</i> i A, men har i stemmerne D indskrevet $\rightrightarrows$ i t. 42 og <i>p</i> i t. 43
42	vI I	node 1: LG har tilføjet <i>p</i>
46	cl 2, fg 1, cb	LG angiver $\leq$; redaktionelt taget til følge i analogi med fg 2, tr, vcl
47	cl, fg, cor	LG angiver <i>f</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med ob, vIa, vcl, cb
	vcl-1	node 1: fejlnoteret ais ¹ rettet til cis ² i analogi med cl og t. 294 (RL har glemt en biline i t. 47)

on notes 1 and 5-7 in the first two bars (bb. 3-4). The picture is, however, less clear in the main source (A). There can be no doubt about notes 5, 6 and 7, for in many bars with this rhythm they are the only notes with stacc. while notes 1 and 4 have dots only exceptionally. Stacc. on note 1 is thus seen only once, viz. in b. 3, while stacc. on note 4 is only seen in bb. 23, 27 and 43, the last two times only in vI I. Source B 'supplements' here with stacc. on note 4 in b. 10 (only in vI I). The editor attaches significance to the occasional stacc. markings that nevertheless occur on notes 1 and 4, interpreting this as meaning that there is always to be stacc. on notes 1 and 4 and of course also on notes 5-7. This is supported by the *sempre stacc.* in b. 5, which is the only indication of this sort in RL's handwriting in the whole movement (only in source A). The inconsistencies in A may reflect indecision on the composer's part, and an alternative interpretation based on the unambiguous notation in source B bb. 3-4 might therefore be that only notes 1 and 5-7 are to be marked stacc.

It is remarkable that the parallel bars 19, 59 and 94 are notated all three times with no stacc. in vI I, II and vIa (notes 1-2) and in ob and fg (notes 1-2), cf. notated stacc. in the winds bb. 21, 61 and 96. One might perhaps likewise expect stacc. in bars 25, 65 and 100 on note 1 in vI I, II and vIa, but in all three of these places there is stacc. only on note 2.

NOTES

In addition to editorial commentary on the text of the principal source (A) the apparatus comprises:

- all additions and alterations related to dynamics and tempo entered in the main source by Launy Grøndahl (LG); reasons are given when these suggestions by LG have been adopted in the edition
- variants in source B (which only includes movement II bb. 3-11)

Pitch is indicated in the conventional manner with middle c = c¹.

Movement I

bar	part	comment
4	tr 1	<i>Solo</i> suppressed (interpreted as meaning that only tr 1 plays here)
9	fg	LG: <i>f</i> ?
20	fl	<i>f</i> supplied by analogy with dynamic level in orchestra
24	fg 1	note 1 has an unmotivated marc. in pencil, not inked in; suppressed here (not in the parallel b. 271)
30	vcl	notes 2-3: A has marc. in pencil (RL); here suppressed because not inked in and not in the parallel b. 277
41	vcl, cb	note 3: <i>p</i> supplied in agreement with sketch in C1 and woodwinds; LG writes <i>p??</i> at the same place in A, but in the orchestral parts D he has inserted $\rightrightarrows$ in b. 42 and <i>p</i> in b. 43
42	vI I	note 1: LG has added <i>p</i>
46	cl 2, fg 1, cb	LG prescribes $\leq$; editorially incorporated by analogy with fg 2, tr, vcl
47	cl, fg, cor	LG prescribes <i>f</i> ; editorially incorporated by analogy with ob, vIa, vcl, cb
	vcl-1	note 1: wrongly notated a# ¹ here emended to c# ² by analogy with cl and b. 294 (RL has forgotten a leger line in b. 47)

48	fg	LG har tilføjet $\supseteq$ i hele taktens længde	48	fg	LG has added $\supseteq$ throughout the length of the bar
49	cl, fg, vl I-II, vcl-2, cb	LG angiver <i>p</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med fl og tb	49	cl, fg, vl I-II, vcl-2, cb	LG prescribes <i>p</i> ; editorially incorporated by analogy with fl and tb
51	ob, vla, vcl-1	<i>p</i> tilføjet redaktionelt i analogi med det dynamiske niveau i øvrige træblæsere og strygere	51	ob, vla, vcl-1	<i>p</i> supplied editorially by analogy with the dynamic level in the other winds and strings
54	fl cor, vla, vcl-1 vl I-II, vcl-2, cb	LG angiver <i>p</i> i analogi med t. 49 (angivelsen dækker alle træblæsere) LG har tilføjet "Soli" (udgiveren har valgt i stedet at angive <i>f</i> i analogi med t. 49) LG angiver <i>p</i> ligesom i t. 49 (redaktionelt taget til følge)	54	fl cor, vla, vcl-1 vl I-II, vcl-2, cb	LG prescribes <i>p</i> by analogy with b. 49 (instruction applies to all woodwinds) LG has added "Soli" (the editor has preferred to write <i>f</i> by analogy with b. 49) LG prescribes <i>p</i> as in b. 49 (editorially incorporated)
59-62	tutti	RL angiver ganske få, spredte stacc.-angivelser i disse takter; gentagelsen t. 306-309 rummer flere, men ligeledes spredte angivelser; skitsen C1 har stacc. kun på de to sidste akkorder i t. 62; begge passager redaktionelt kompletteret	59-62	tutti	in these bars RL only has a very few unsystematic stacc. markings; there are more at the repetition in bb. 306-309 but they are also unsystematic; sketch C1 only has stacc. on the last two chords in b. 62; both passages supplemented editorially
61	tutti	<i>cresc.</i> tilføjet redaktionelt i analogi med fl 1 og vl I og med strygere t. 308; LG angiver "cresc." i t. 60	61	tutti	<i>cresc.</i> supplied editorially by analogy with fl 1 and vl I and with strings b. 308; LG prescribes "cresc." in b. 60
62	vl II	node 1: d ² rettet til c ² i analogi med cl 1 (d findes ikke i akkorden, hvilket bekræftes af skitsen C1)	62	vl II	note 1: d ² emended to c ² by analogy with cl 1 (sketch C1 confirms that there is no d in the chord)
63	træblæsere, cor	LG har tilføjet <i>f</i> i træblæsere og horn; redaktionelt taget til følge i analogi med strygere	63	woodwinds, cor	LG has added <i>f</i> in woodwinds and horn; editorially incorporated by analogy with strings
65	vla, vlc	node 2: umotiveret stacc. i vla eller vcl udeladt	65	vla, vlc	note 2: unmotivated stacc. in vla or vcl suppressed
69-70	strygere	LG anfører <i>f</i> ? med reference til strygernes og i t. 70 findes et tilføjet $\supseteq$ i hele taktens længde (LG?); ændringen er ikke éntydigt indføjet i D	69-70	strings	LG prescribes <i>f</i> ? with reference to the strings and in b. 70 there is an added $\supseteq$ throughout the length of the bar (also due to LG?); this alteration is not unambiguously effectuated in D
75	vl I vl II	overflødig <i>p</i> i taktens begyndelse udeladt node 3: overflødig $\ddagger$ udeladt	75	vl I vl II	superfluous <i>p</i> at beginning of bar suppressed note 3: superfluous $\ddagger$ suppressed
92	vla	node 1: ten (?) udeladt (findes ikke i gentagelserne t. 128, 375, 399)	92	vla	note 1: ten (?) suppressed (lacking at the repetitions bb. 128, 375, 399)
93	fl	node 4: $\flat$ for e ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	93	fl	note 4: $\flat$ before e ³ added in A by unknown hand (blue crayon)
94	fl	node 4: $\flat$ for a ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	94	fl	note 4: $\flat$ before a ³ added in A by unknown hand (blue crayon)
95-96, 97-98	trb 2, tb	LG har tilføjet $\supseteq$ i analogi med træblæsere; i begyndelsen af t. 97 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2	95-96, 97-98	trb 2, tb	LG has added $\supseteq$ by analogy with woodwinds; at beginning of b. 97 he has also repeated <i>mf</i> in trb 2
97	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>	97	vl I, II	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i>
100-101	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 100 og tilføjet <i>f</i> i t. 101	100-101	vl I, II	in D LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i> in b. 100 and added <i>f</i> in b. 101
101-102	tb	ten. mgl. i tb 1 i A (stemmen noteret på separat system i kilden; ten. tilføjet i overensst. med t. 348-349)	101-102	tb	ten. wanting in tb 1 in A (the part is notated on a separate staff in the source; ten. supplied in agreement with bb. 348-349)
102	ob 2	node 2: $\ddagger$ for h ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	102	ob 2	note 2: $\ddagger$ before b ¹ added in A by unknown hand (blue crayon)
103	ob 1	node 1: marc. tilføjet redaktionelt i overensst. med t. 139	103	ob 1	note 1: marc. supplied editorially in agreement with b. 139

105	tutti	LG har tilføjet “dim.”; taget redaktionelt til følge i analogi med $\succ$ i parallelpassagen t. 140-144 samt p i t. 107 i cor, timp	105	tutti	LG has added “dim.”; editorially adopted by analogy with $\succ$ in the parallel passage bb. 140-144 and p in b. 107 in cor, timp
109	vl I, II	LG har tilføjet p ; taget redaktionelt til følge i konsekvens af p i t. 107 i cor, timp og det i 105 tilføjede <i>dim.</i> ; det ses i A at LG har været i tvivl om passagens dynamiske niveau; det tilføjede p i t. 109 tolkes som LGs konklusion (p findes også indskrevet af LG i D)	109	vl I, II	LG has added p , here editorially adopted in consequence of p in b. 107 in cor, timp as well as <i>dim.</i> added in b. 105; A shows that LG was in doubt about the dynamic level in the passage; the added p in b. 109 is interpreted as his conclusion (p has also been entered by LG in D)
128	fl	node 3: $\flat$ for e^3 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	128	fl	note 3: $\flat$ before e^3 added in A by unknown hand (blue crayon)
131	picc	node 1: $\sharp$ for h^2 tilføjet i A med fremmed hånd (rød farvestift)	131	picc	note 1: $\sharp$ before b^2 added in A by unknown hand (red crayon)
131-132, 133-134 trb 2, tb		LG har tilføjet $\succ$ i analogi med træblæserne samt rettet tubaernes f t. 133-34 til mf i t. 131 og gentaget mf i t. 133 i trb 2	131-132, 133-134 trb 2, tb		LG has added $\succ$ by analogy with woodwinds and corrected the tubas’ f bb. 133-34 to mf in b. 131, also repeating mf in b. 133 in trb 2
133	vl I, II	LG har ændret f til mf	133	vl I, II	LG has altered f to mf
133	fg 1	node 2: $\sharp$ for h tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	133	fg 1	note 2: $\sharp$ before b added in A by unknown hand (blue crayon)
136-137 vl I, II		LG har i D ændret f til mf i t. 136 og tilføjet f i t. 137	136-137 vl I, II		in D LG has altered f to mf in b. 136 and added f in b. 137
136-137 tb		LG har tilføjet $\succ$ og p i analogi med trb 139,	136-137 tb		LG has added $\succ$ and p by analogy with trb 139,
141	timp	node 1: parentes om opløsningstegnet skyldes komponisten, jfr. tb og cb	141	timp	note 1: brackets around the natural sign are the composer’s, cf. tb and cb
141	ob 2	node 2: $\sharp$ for g^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	141	ob 2	note 2: $\sharp$ before g^1 added in A by unknown hand (blue crayon)
142	vl I, II	node 4: $\sharp$ for f^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	142	vl I, II	note 4: $\sharp$ before f^1 added in A by unknown hand (blue crayon)
149	timp	LG har tilføjet mf i taktens begyndelse i analogi med t. 145	149	timp	LG has added mf at beginning of bar by analogy with b. 145
155	–	LG: “poco tranquillo”	155	–	LG: “poco tranquillo”
156-158 ob 1, fg 1, vl I, II		overflødige sikkerhedsfortegn for tonen e udeladt	156-158 ob 1, fg 1, vl I, II		superfluous cautionary accidentals before the tone e suppressed
159-160 cl 1		LG har tilføjet kiler i analogi med vl I, II	159-160 cl 1		LG has added hairpins by analogy with vl I, II
163	cl 2	node 1: $\flat$ for e^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	163	cl 2	note 1: $\flat$ before e^1 added in A by unknown hand (blue crayon)
164	ob 2	node 1: $\flat$ for d^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	164	ob 2	note 1: $\flat$ before d^2 added in A by unknown hand (blue crayon)
165-166 cl 1 167, 414	cb	manglende trem. tilføjet i analogi med øvrige strygere og t. 168 (hhv. 415)	165-166 cl 1 167, 414	cb	LG has added hairpins by analogy with vl I, II
168	fl 2 vl II-2	node 6: gentaget $\flat$ udeladt	168	fl 2 vl II-2	missing trem. added by analogy with other strings and b. 168 (and b. 415 respectively)
171, 172 trb		node 1 og 2: marc. og stacc. mgl. i trb 2 i A (stemmen noteret med separate halse i kilden)	171, 172 trb		node 6: repeated $\flat$ suppressed
173	trb	node 1: marc. mgl. i trb 2 i A (stemmen noteret med separate halse i kilden)	173	trb	note 2: $\flat$ before a^1 added in A by unknown hand (blue crayon)
175	cl, fg, cor	LG har tilføjet p ; udgiveren har fulgt dette redaktionelt frem for mf i analogi med vl I, II	175	cl, fg, cor	notes 1 and 2: marc. and stacc. wanting in trb 2 in A (part notated with separate stems in the source)
187	fg, tb, vlc-2, cb	node 1 (fg 2 og vcl-2 dog node 2): $\flat$ for tonen a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	187	fg, tb, vlc-2, cb	note 1: marc. wanting in trb 2 in A (part notated with separate stems in the source)
190	fg	node 1: $\flat$ for tonen a tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	190	fg	LG has added p ; this has been editorially substituted for mf by analogy with vl I, II
					note 1 (but note 2 in fg 2 and vcl-2): $\flat$ before the tone a added in A by unknown hand (pencil)
					note 1: $\flat$ before the tone a added in A by unknown hand (blue crayon)

190	cor 2	node 3: ♯ for f ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	190	cor 2	note 3: ♯ before f ¹ added in A by unknown hand (blue crayon)
195	vcl-2, cb	node 1: ♭ for a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	195	vcl-2, cb	note 1: ♭ before a added in A by unknown hand (pencil)
196	ob 2	node 1: ♭ for e ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	196	ob 2	note 1: ♭ before e ¹ added in A by unknown hand (blue crayon)
200	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>	200	vl I, II	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i>
200,			200,		
202	tb 2	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i> samt tilføjet "dim." i analogi med træblæserne	202	tb 2	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i> and added "dim." by analogy with woodwinds
202	vl I, II	LG har tilføjet <i>p</i> i D (i A har LG indføjet <i>p</i> i paralleltakten t. 449, men ikke i t. 202)	202	vl I, II	LG has added <i>p</i> in D (in A he has inserted <i>p</i> in the parallel b. 449, but not in b. 202)
204	vl II-1	node 3: ♭ for a ² tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	204	vl II-1	note 3: ♭ before a ² added in A by unknown hand (blue crayon)
205	vl II-1	node 3: ♭ for e ² tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	205	vl II-1	note 3: ♭ before e ² added in A by unknown hand (blue crayon)
206	vla	node 1: ♭ for a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	206	vla	note 1: ♭ before a added in A by unknown hand (pencil)
213	vl II-1	node 2: overflødig ♯ for e ¹ udeladt (ligeledes t. 214 node 1)	213	vl II-1	note 2: superfluous ♯ before e ¹ suppressed (similarly in b. 214 note 1)
	vl II	<i>div.</i> flyttet fra t. 214 til t. 213		vl II	<i>div.</i> transferred from b. 214 to b. 213
214	strygere	LG angiver "dim." (og gentager det i t. 217); redaktionelt taget til følge i konsekvens af <i>p</i> i t. 221	214	strings	LG prescribes "dim." (repeated in b. 217); editorially incorporated in consequence of <i>p</i> in b. 221
220	vcl, cb	LG har tilføjet <i>p</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med resten af orkestret t. 221	220	vcl, cb	LG has added <i>p</i> ; editorially incorporated by analogy with rest of orchestra in b. 221
221-222	vlc, cb	dynamik justeret i overensst. med t. 225-226 (sideskift i A mellem t. 221 og 222 gør notationen her uklar)	221-222	vlc, cb	dynamics adjusted in agreement with bb. 225-226 (page turn in A between bb. 221 and 222 renders notation here unclear)
223	fl 1, fl 2	node 2: ♭ i begge stemmer tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	223	fl 1, fl 2	note 2: ♭ in both parts added in A by unknown hand (pencil)
226	fl 1	node 2: ♭ for a ² tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	226	fl 1	note 2: ♭ before a ² added in A by unknown hand (blue crayon)
	vl I	node 1: overflødig ♭ for h ¹ udeladt		vl I	note 1: superfluous ♭ before b ¹ suppressed
	vl I	node 2: ♭ for a ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)		vl I	note 2: ♭ before a ¹ added in A by unknown hand (blue crayon)
227	fl 1	node 2: ♭ for a ² tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	227	fl 1	note 2: ♭ before a ² added in A by unknown hand (blue crayon)
228	cor	LG har tilføjet "Soli"	228	cor	LG has added "Soli"
235	vl I, II, vcl, cb	LG anfører <i>f</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med <i>vla</i> og <i>ob</i>	235	vl I, II, vcl, cb	LG prescribes <i>f</i> ; editorially incorporated by analogy with <i>vla</i> and <i>ob</i>
238	vla	fejlanbragt <i>div.</i> udeladt	238	vla	wrongly located <i>div.</i> suppressed
245-247	cl, fg	LG har været i tvivl om styrkegraden og har foreslået "cresc" i t. 245 (cl, fg) og <i>f</i> i t. 247 (fg, node 2); begge forslag atter udraderet	245-247	cl, fg	LG has been in doubt about the dynamic level and suggested "cresc" in b. 245 (cl, fg) and <i>f</i> in b. 247 (fg, note 2); both suggestions afterwards erased
277	cor 1	node 2-3: RL har på sidste taktslag noteret tonen h ¹ med værdien ♯; rettet i analogi med vl I og i overensst. med t. 30	277	cor 1	notes 2-3: on last beat of bar RL has notated the tone b ¹ with the note value ♯; emended by analogy with vl I and in agreement with b. 30
288	vcl, cb	node 3: LG anfører her "dim." samt <i>p</i> i t. 290; udgaven anfører <i>p</i> i t. 288 i overensst. med t. 41, jfr. note hertil	288	vcl, cb	note 3: LG here writes "dim." and <i>p</i> in b. 290; the edition supplies <i>p</i> in b. 288 in accordance with b. 41, q.v.
291	fl 1, cl 2, cor	⇒ i disse tre stemmer er ganske umotiveret overstreget (antagelig fremmed hånd)	291	fl 1, cl 2, cor	⇒ in these three parts are struck out quite unmotivatedly (apparently by an unknown hand)
293	cl 2, cb	LG angiver ⇐; taget redaktionelt til følge i analogi med med tmp, vla, vcl-1	293	cl 2, cb	LG supplies ⇐; editorially adopted by analogy with tmp, vla, vcl-1
295	ob, fg, cor	LG angiver "dim." midt i takten	295	ob, fg, cor	LG supplies "dim." in middle of bar
296	cor, vla, vcl-1	LG anfører "Soli" (udgiveren har tilføjet <i>f</i> i cor i analogi med t. 49)	296	cor, vla, vcl-1	LG writes "Soli" (the editor has supplied <i>f</i> in cor by analogy with b. 49)

296	ob, cl, fg, vl I, II, vcl-2, cb	LG anfører <i>p</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med t. 49	296	ob, cl, fg, vl I, II, vcl-2, cb	LG supplies <i>p</i> ; editorially incorporated by analogy with b. 49
296	cl, fg, vl I, vl II, vlc 2, cb	<i>p</i> tilføjet i analogi med fl og tb, idet udgiveren tolker komponistens intention således, at kun melodistemmen i cor, vla og vlc 1 fortsætter i <i>f</i> ; parallelstedet t. 49 er identisk noteret i A, og begge steder har LG tilføjet <i>p</i> i akkompagnerende stemmer, og i t. 295 har han tilføjet <i>Soli</i> ved de melodiførende stemmer cor, vla og vlc 1; i t. 295 foreslår han tillige "dim." i ob, fg og cor, node 2-3	296	cl, fg, vl I, vl II, vlc 2, cb	<i>p</i> supplied by analogy with fl and tb; the editor interprets RL's intention as being that only the melody parts in cor, vla and vlc 1 continue to play <i>f</i> ; the parallel instance at b. 49 is identically notated in A and in both places LG has added <i>p</i> in the accompanying parts, while in b. 295 he has written <i>Soli</i> beside the melody parts cor, vla and vlc 1; in b. 295 he also suggests "dim." in ob, fg and cor, notes 2-3
298	ob, vla, vcl-1	<i>p</i> tilføjet redaktionelt i analogi med det øvrige orkester	298	ob, vla, vcl-1	<i>p</i> supplied editorially by analogy with rest of orchestra
301	tutti	styrkegrader: se note til t. 54	301	tutti	dynamic level: see note to b. 54
306	vla, vcl-1	<i>f</i> tilføjet redaktionelt i analogi med t. 296	306	vla, vcl-1	<i>f</i> supplied editorially by analogy with b. 296
306	tutti	LG har tilføjet "cresc." her ligesom i paralleltakten t. 59 (udgiveren anbringer crescendoet i t. 308, jfr. note nf.)	306	tutti	LG has added "cresc." here, as also in the parallel b. 59 (the crescendo has been editorially relocated in b. 308, cf. note below)
306-309	tutti	stacc.: se note til t. 59-62	306-309	tutti	stacc.: see note to bb. 59-62
308	tutti	<i>cresc.</i> tilføjet redaktionelt i analogi med strygere samt fl 1 og vl I i paralleltakten t. 61	308	tutti	<i>cresc.</i> supplied editorially by analogy with strings and with fl 1 and vl I in the parallel b. 61
309	vl II	node 1: d ² rettet til c ² i analogi med cl 1 (d findes ikke i akkorden, hvilket bekræftes af skitsen C1)	309	vl II	note 1: d ² emended to c ² by analogy with cl 1 (there is no d in the chord, as is confirmed by the sketch C1)
310	træblæsere, cor	LG har tilføjet <i>f</i> i træblæsere og horn; redaktionelt taget til følge i analogi med strygere	310	woodwinds, cor	LG has added <i>f</i> in woodwinds and cor; editorially incorporated by analogy with strings
319	vlc	overflødigt <i>p</i> ved node 1 udeladt	319	vlc	superfluous <i>p</i> at node 1 suppressed
326	vl II	node 1: overflødigt ♯ for g ¹ udeladt	326	vl II	note 1: superfluous ♯ before g ¹ suppressed
327	vl I	node 1: ♯ for h ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	327	vl I	note 1: ♯ before b ¹ added in A by unknown hand (pencil)
338	cor	node 3: dis ¹ rettet til f ¹ i overensst. med t. 374 og i analogi med t. 91 og t. 128	338	cor	note 3: d ^{#1} emended to f ¹ in agreement with b. 374 and by analogy with bb. 91 and 128
342	cb	LG har tilføjet <i>f</i> i cb; redaktionelt taget til følge i analogi med t. 378	342	cb	LG has added <i>f</i> in cb; editorially incorporated by analogy with b. 378
342-343, 344-345	trb 2, tb	LG har tilføjet $\rightrightarrows$ i analogi med træblæserne; i begyndelsen af t. 344 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2	342-343, 344-345	trb 2, tb	LG has added $\rightrightarrows$ by analogy with woodwinds; at the beginning of b. 344 he has also repeated <i>mf</i> in trb 2
344	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>	344	vl I, II	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i>
347	picc	node 3: ♯ for h ² tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	347	picc	note 3: ♯ before b ² added in A by unknown hand (blue crayon)
	cl 1	node 1: es ³ ændret til overbundet enharmonisk dis ³ som i t. 346 (sideskift i A mellem t. 346 og 347)		cl 1	note 1: e ₃ ³ emended to tied-over enharmonic d ^{#3} as in b. 346 (page turn in A between bb. 346 and 347)
	fg 1	node 1: des ¹ ændret til enharmonisk overbundet cis ¹ som i t. 346 (sideskift i A mellem t. 346 og 347)		fg 1	note 1: d ₁ ¹ emended to tied-over enharmonic c ^{#1} as in b. 346 (page turn in A between bb. 346 and 347)
	tb	LG har tilføjet $\rightrightarrows$ i analogi med trb		tb	LG has added $\rightrightarrows$ by analogy with trb
347-348	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 347 og tilføjet <i>f</i> i t. 348	347-348	vl I, II	in D LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i> in b. 347 and added <i>f</i> in b. 348
352	tutti	LG har tilføjet "dim."; taget redaktionelt til følge i analogi med $\rightrightarrows$ og <i>dim.</i> i parallelpassagen t. 140-144 samt <i>p</i> i t. 354 i cor	352	tutti	LG has added "dim."; editorially adopted by analogy with $\rightrightarrows$ and <i>dim.</i> in the parallel passage bb. 140-144 and with <i>p</i> in b. 354 in cor

356	strygere	LG har tilføjet <i>p</i> over vl I og under cb; taget redaktionelt til følge i vl I-II i analogi med t. 109 (jfr. note hertil)	356	strings	LG has added <i>p</i> over vl I and under cb; editorially adopted in vl I-II by analogy with b. 109 (cf. note above)
378-379, 380-381	trb 2, tb	LG har tilføjet $\succ$ i analogi med træblæserne; i begyndelsen af t. 380 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2	378-379, 380-381	trb 2, tb	LG has added $\succ$ by analogy with woodwinds; at the beginning of b. 380 he has also repeated <i>mf</i> in trb 2
380	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>	380	vl I, II	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i>
383-384	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 383 og tilføjet <i>f</i> i t. 384	383-384	vl I, II	in D LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i> in b. 383 and added <i>f</i> in b. 384
383-384	tb	LG har tilføjet $\succ$ og <i>p</i> i analogi med trb	383-384	tb	LG has added $\succ$ and <i>p</i> by analogy with trb
386	ob	node 1-2: stacc. udeladt (forekommer ikke i paralleltakterne 103, 139 og 350)	386	ob	notes 1-2: stacc. suppressed (not present in the parallel bb. 103, 139 and 350)
387-391	tutti	LG har t. 389 tilføjet <i>senza dim.</i> , jfr. $\succ$ og <i>dim.</i> i parallelpassagen t. 140-144; udgiveren tolker LGs anvisning som overensstemmende med RLs intentioner med støtte i fortsættelsen t. 392, hvor timp har <i>f</i> mod <i>mf</i> i t. 145	387-391	tutti	in b. 389 LG has added <i>senza dim.</i> , cf. $\succ$ and <i>dim.</i> in the parallel passage bb. 140-144; the editor interprets this direction by LG as being in agreement with RLs intentions, supported by the continuation in b. 392 where timp has <i>f</i> against <i>mf</i> in b. 145
412-413	cl 1	LG har tilføjet kiler i analogi med vl. I, II	412-413	cl 1	LG has added hairpins by analogy with vl. I, II
414	tr	stacc. (?) udeladt i analogi med øvrige messingblæsere (forekommer ikke i paralleltakten t. 167)	414	tr	stacc. (?) suppressed by analogy with rest of brass (not present in the parallel b. 167)
421	cl, fg 1, cor	node 2-3: LG har tilføjet $\succ$	421	cl, fg 1, cor	notes 2-3: LG has added $\succ$
422	cl, fg, cor	LG har tilføjet <i>p</i> ; udgiveren har fulgt dette redaktionelt frem for <i>mf</i> i analogi med vl I, II (LG har oprindeligt foreslået <i>f</i> ? men har atter udraderet dette)	422	cl, fg, cor	LG has added <i>p</i> ; this has been adopted editorially, in preference to <i>mf</i> , by analogy with vl I, II (LG first proposed <i>f</i> ? but subsequently erased it)
437	vl II-2	node 3: ♯ for <i>c</i> ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)	437	vl II-2	note 3: ♯ before <i>c</i> ³ added in A by unknown hand (blue crayon)
447	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>	447	vl I, II	LG has altered <i>f</i> to <i>mf</i>
449	vl I, II	LG har tilføjet <i>p</i> i taktens begyndelse (findes ikke i paralleltakten t. 202)	449	vl I, II	LG has added <i>p</i> at the beginning of the bar (not present in the parallel b. 202)
Sats II			Movement II		
<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>	<i>bar</i>	<i>part</i>	<i>comment</i>
3	vl I, II, vla	node 1-7: komplettering af stacc. i denne og tilsvarende takter, jfr. ovf. under <i>Særlige redaktionelle problemer</i>	3	vl I, II, vla	notes 1-7: stacc. supplied in this and corresponding bars, cf. above under <i>Special editorial issues</i>
5	fl 1-2	B: node 6: marc. (som i cl 1-2)	5	fl 1-2	B: note 6: marc. (as in cl 1-2)
7	vl I, II, vla	node 5-7: stacc. udeladt (overflødiggjort af <i>sempre stacc.</i> i t. 5)	7	vl I, II, vla	notes 5-7: stacc. suppressed (made redundant by <i>sempre stacc.</i> in b. 5)
8	vcl	B: ♯ (som cb)	8	vcl	B: ♯ (as cb)
9	fl 1-2, ob 1-2, cl 1-2, fl 1-2	B: node 2: ♯ + stacc. node 2: marc. udeladt (findes ikke i gentagelser t. 49 og 85 og ikke i unison cl 1)	9	fl 1-2, ob 1-2, cl 1-2, fl 1-2	B: note 2: ♯ + stacc. note 2: marc. suppressed (not present in repetitions at bb. 49 and 85 nor in unison cl 1)
10	vla	B: bue node 1-2	10	vla	B: slur notes 1-2
12, 14	cor 1-2	B: node 1: stacc.	12, 14	cor 1-2	B: note 1: stacc.
14	vl I	node 5-7: overflødig stacc. udeladt	14	vl I	notes 5-7: stacc. suppressed (made redundant by editorial <i>stacc.</i> supplied in b. 12 by analogy with b. 5)
15	trb, tb 1	overflødig (gentaget) <i>cresc.</i> udeladt	15	trb, tb 1	notes 5-7: superfluous stacc. suppressed
27, 28	vl I, II, vla	node 5-7: stacc. udeladt (også på node 4 i t. 27 vl I; overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>stacc.</i> i t. 27 i analogi med t. 5)	27, 28	vl I, II, vla	notes 5-7: stacc. suppressed (also at note 4 in b. 27 vl I; made redundant by <i>stacc.</i> supplied editorially in b. 27 by analogy with b. 5)
31	–	LG: “♯ <i>maestoso</i> ”	31	–	LG: “♯ <i>maestoso</i> ”
45	vl I	node 5-7: stacc. udeladt (overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>stacc. sempre</i> i samme t. i overensst. med t. 5)	45	vl I	notes 5-7: stacc. suppressed (made redundant by <i>stacc. sempre</i> supplied editorially in this bar in agreement with b. 5)

48-49	cl 2	RL noterer her cl 2 blot som <i>col cl</i> [1], men har overset, at han første gang (t. 8-9) lægger cl 2 en oktav ned i frasens slutning; stemmeudskriveren (?) har været opmærksom på det og har indført noder i A med blå farvestift i overensst. med t. 8-9 og t. 84-85	48-49	cl 2	RL merely notates cl 2 as <i>col cl</i> [1], overlooking that the first time (bb. 8-9) he had put cl 2 down an octave at the end of the phrase; the copyist (?) has noticed this and added notes with blue crayon in A in agreement with bb. 8-9 and 84-85
60-64	gr c	noderne i t. 60-64 er tilføjet i overensst. med t. 20-25; på s. 84 i kilde A har RL kun udfyldt fl 1, cl 1, trb 1-3, tb, tamburo samt vl 1, mens han i resten af blæserne og strygerne har skrevet <i>come sopra Pag 76</i> ; denne henvisning findes dog ikke i gr c-systemet, der står med tomme takter i t. 60-64	60-64	gr c	notes in bb. 60-64 supplied in agreement with bb. 20-25; on p. 84 in source A, RL has only filled out fl 1, cl 1, trb 1-3, tb, tamburo and vl 1, whereas in the rest of the winds and strings he has written <i>come sopra Pag 76</i> ; this reference does not however recur on the gr c-stave, where bb. 60-64 are empty
64	tb 2	node 1: ♯ for H ₁ tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)	64	tb 2	note 1: ♯ before B ₁ added in A by unknown hand (pencil)
62	vl I	node 4-6: stacc. udeladt (overflødiggjort af <i>sempre stacc.</i> i t. 60)	62	vl I	notes 4-6: stacc. suppressed (made redundant by <i>sempre stacc.</i> in b. 60)
73	vcl	node 2-3: stacc. udeladt (ikke i vl II og vla; ikke i paralleltakten t. 37)	73	vcl	notes 2-3: stacc. suppressed (not in vl II nor in the parallel b. 37)
79	tr	tr-systemet står med tomme takter i kilde A s. 87; indsatsen t. 79, som må være glemt af RL, er tilføjet i overensst. med t. 43	79	tr	empty bars in the tr stave in source A p. 87; the entry in b. 79 must have been forgotten by RL and is supplied in agreement with b. 43
83	vl II, vla	node 5-7: overflødig stacc. udeladt (overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>sempre stacc.</i> i t. 81 i analogi med t. 5)	83	vl II, vla	notes 5-7: superfluous stacc. suppressed (made redundant by <i>sempre stacc.</i> supplied in b. 81 by analogy with b. 5)
103	strygere	◀ tilføjet redaktionelt i analogi med timp.; tilføjet med blyant i D (sammen med et ► i t. 104) med ukendt hånd	103	strings	◀ supplied editorially by analogy with timp.; added in D (with a ► in b. 104) by an unknown hand (pencil)

Sats III

<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>
7-9,		
43-45	vl I, II, vla, vcl-1	de to passager gensidigt kompletteret for så vidt angår tenutoangivelser
13	cl 1	bue node 1-5 ændret til to buer i analogi med cl 2
41	tutti	LG: node 1: "ten" tilføjet med rød farvestift over træblæserne, strygerne og orgel

Sats IV

<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>
1	vl I, II	LG: "espressivo molto"
13	tutti	LG har tilføjet <i>p</i> i A, men angiver intet efterfølgende crescendo eller <i>f</i>
19	ob 2	takten er tom i A; noder tilføjet i analogi med t. 20-22 samt cl 2
33	vla-1	node 1: overbundet a ¹ tilføjet i analogi med cor 1 (RL har glemt noden idet der er bladvending i A efter t. 32)
38	vl I	node 1: parentes omkring ♯ skyldes RL (jfr. cis i fg, vcl, cb)
39	fl, ob 1, cl 1	node 1: marc. findes i A (tilføjet af LG)
40	fg	node 2: marc. findes i A (tilføjet af LG)
49	vl I	LG har tilføjet ► over vl I i hele taktens længde
50	vla	<i>p</i> findes i A (tilføjet af LG)
54	fl, ob 1, cl 1	én bue node 1-4 ændret til to buer i analogi med t. 42

Movement III

<i>bar</i>	<i>part</i>	<i>comment</i>
7-9,		
43-45	vl I, II, vla, vcl-1	these two passages mutually supplemented with respect to tenuto markings
13	cl 1	slur notes 1-5 emended to two slurs by analogy with cl 2
41	tutti	LG: note 1: "ten" added in red crayon over woodwinds, strings and organ

Movement IV

<i>bar</i>	<i>part</i>	<i>comment</i>
1	vl I, II	LG: "espressivo molto"
13	tutti	LG has added <i>p</i> (but marked no following crescendo or <i>f</i>)
19	ob 2	the bar is empty in A; notes supplied by analogy with bb. 20-22 and cl 2
33	vla-1	note 1: tied-over a ¹ supplied by analogy with cor 1 (RL forgot this note because there is a page turn in A after b. 32)
38	vl I	note 1: brackets around ♯ written by RL (cf. c# in fg, vcl, cb)
39	fl, ob 1, cl 1	note 1: marc. present in A (added by LG)
40	fg	note 2: marc. present in A (added by LG)
49	vl I	LG has added ► over vl I throughout the whole length of the bar
50	vla	<i>p</i> present in A (added by LG)
54	fl, ob 1, cl 1	one slur over notes 1-4 emended by analogy with b. 42

56	fg, cor 1	LG har øverst på siden tilføjet “? p ?”; udgi- veren har valgt at tilføje <i>p</i> i de tre blæser- stemmer i analogi med fl og cl 1 i t. 58
97	vla	node 2: h ændret til enharmonisk ces ¹
148	vl II-2	node 2: overflødig $\natural$ for e ¹ udeladt
158	fl, cl 2	node 3-4: buen er tilføjet i A med frem- med hånd (blå farvestift)
159-213	tutti	RL noterer disse takter i A med henvis- ning til t. 6-59, idet han dog gentager vl I-stemmen til orientering og i t. 212-213 tillige fl I-stemmen; vl I-stemmen er no- teret med artikulation og dynamik, og der kan konstateres enkelte varianter i forhold til første gang, sådan som det oplyses i de følgende tre noter
176	vl I	A: node 1: marc. findes ikke
177,		
178	vl I	A: buen omfatter kun node 1-2
202	vl I	A: node 1: marc.
229	vla	umotiveret bue node 1-2 udeladt
260	fl 2	<i>f</i> ændret til <i>fz</i> i analogi med resten af orke- stret
263	fl 1	node 1: umotiveret stacc. udeladt
291	–	LG: “poco meno maestoso”
296	–	LG: “a tempo”

Bendt Viinholt Nielsen, 2010

56	fg, cor 1	at the top of the page LG has added “? p ?”; the editor has chosen to supply <i>p</i> in the three winds by analogy with fl and cl 1 in b. 58
97	vla	note 2: b emended to enharmonic c ¹
148	vl II-2	note 2: superfluous $\natural$ before e ¹ suppressed
158	fl, cl 2	notes 3-4: slur added in A by unknown hand (blue crayon)
159-213	tutti	RL notates these bars in A by cross-refer- ence to bb. 6-59, repeating however for the sake of clarity the vl I part and in bb. 212-213 also the fl 1 part; the vl I part is supplied with articulation and dynamics and there are a few variants compared with the first time, cf. the following three notes
176	vl I	A: note 1: marc. not present
177,		
178	vl I	A: slur only over notes 1-2
202	vl I	A: note 1: marc.
229	vla	unmotivated slur over notes 1-2 sup- pressed
260	fl 2	<i>f</i> emended to <i>fz</i> by analogy with rest of orchestra
263	fl 1	note 1: unmotivated stacc. suppressed
291	–	LG: “poco meno maestoso”
296	–	LG: “a tempo”

Bendt Viinholt Nielsen, 2010